

Ber bi parlamentoya federatîv

Rûpel 3

Hevpeyvîn bi Konê Reş re

Rojnamegeriya kurdî
bi paş de vedigere

Rûpel 4

Hevpeyvîn bi Koma Rojhilat re

Gotin û meqamên muzîka
kurdî ji hev nabin

Rûpel 8-9

Dildar Şekc

Elbestvanekî xemgîn û
dilgerm Xemgînê Remo

Rûpel 10

NAVEROK

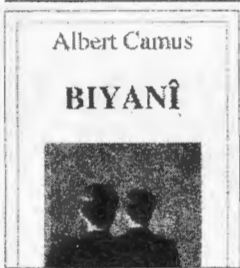
7

Metin Aksoy: Ji nû ve Koma Amed

11

M. Agirî: Generalê Teneke

Albert Camus

BIYANÎ

13

Zana Farqînî: Li ser wergera "Biyani" ya Camus

Ji Xwendevanan

EZ naxwazim di Azadiya Welat de mijara rexneyan vebe. Ez dibêjim çiqas nivîskarên me hene pêwîst e derd û kulên gelê bindest bînin ziman, ne ku hev û din rexne bikin.

Dema ku hev rexne dikin hestiyê min ye ku ev hezar sal e bindist e direcîfe. Îro ne roja rexnekirî ye. Ez dikarim mîna-keke wiha bidim: Di pirtûkên tirkî de, di rojnameyên wan de û di axaftinên wan de bêjeyên (peyvên) erebî, farisî gelek in. Lê belê dewlet û sazîyên wan, rojnameyên wan azad in, azad dipeyivin, tiştê nabe. Mînak: Misal, mehkeme adliye, hakim, mektep, durbin, nankorluk hwd.

Ez, dibêjim çawa ku serokê diyaneta tirkî der barê bûyera Susurlukê de wiha gotibû: "Wê mijarê tevnedin, tiştê pêwîst yekbûn e, li ser-neaxîvî, bigîrin."

Em hêj nehatine wê merheleyê ku em hev û din binirxînin. Divê em pêşî perwerde bibin û bi pêş bikevin. Dema bir û baweriya me tim û tim ji bo avakirina welat be, em hingê dikarin hev û din binirxînin û çewteyên havalên xwe binin ziman.

Dema ku endamên parlamentoya tirkî bi qirika hev digirin, mirov dibêje qey dijîmîne hev in. Lê belê me (kurdan) dixapînin. Xekîtiya wan hezar sal e belav nebûye.

MELE DÎLBIXWÎN

Îcar bi xatirê we

MEHMET GEMSİZ

Me di vî quncikî de bi nivîsa "Hêvî Nemir e", silav dabû we xwendevanên hêja. Îcar çaxê xatirxwestinê jî hat.

Gêrçî ev xatirxwestin ne bi vîn û hem-dê me ye. Qanûnên Roma Reş a çewşîner rê li ber me digirin. Ew dibe sedem ku em erk û vatîniya xwe bispêrin hevalekî din.

Me bi sernavê "Hêvî nayê kuştin" hej-mara xwe ya pêşin a Azadiya Welat der-xistibû, lê beriya wê Welatê Me û pêşiya wê jî Welat hebû.

Ligel cezakirin û astengan 115 hejma-rên Welat gihan xwînerên (xwendevanên) zimanê kurdî. Piştî ku ew nema derket, Welatê Me da ser şop û rêça wê. Ew jî te-nê karibû 46 hejmar derketa.

Me heta hejmar 10'an Berpirsiya Ka-rên Nivîsaran ê Welatê Me kir. Ji ber nivî-sên di hejmarê wê yên 4,5 û 6'an de doz li me hatin vekirin. Doza du hejmarên wê (5 û 6'an) zûde gihabûn encamê û hem cezayê hepsê û hem jî yê pereyan li me hetibû birin. Niha biryara dadgehê, li

Dadgeha Bilind li hêviya pesend (tesdîq) kirinê ye.

Doza ji ber nivîsên di hejmar 4'an de jî hîna li Dadgeha Ewletiyê ya Dewletê ya Stenbolê (İDGM) didome.

Lewma em ji ber van egeran ji Gerfendetiya Giştî ya Weşanê vedikişin.

Ji ber ku em xwediyê bawerî û hêviye-kê ne û ji bo pêkanîna wan jî em çavên xwe ji tiştêkî naniqînin, me navê sernavê rojnameyê wisa danibû, yanê "Hêvî nayê kuştin." Hem jî derketina me rastî salvege-ra 50. a Komara Kurdistanê ya Mehabadê hatibû. Ev jî rasthatineke gelekî xweş bû û pir li hev kiribûn.

Me neda dût gotina "zimana biriyoyê, se-riyoyê seqiriyoyê." Me ya din ji xwe re bijart: "Zimana leq û leq, seriyoyê teq û req."

Karê me ne "leqleqkirin" e, bila şaş ne-yê fêmkirin, em gotina rastîyan jî hebûna qanûnan girîngtir dibînin. Me bi dilê xwe ev warê têkoşinê jî xwe re guncan (muna-sîp) dît û serbilindî jî me re bû şîrek.

Di vê riyê de gelek hembûyeyên me se-

rê xwe danîn ser axa sar. Rewşa me, li ba ya wan ne tiştêk e.

Neyar neyar e, gazinc jê nabe. Ew lê dixebite ku bi gelek rê û dirban me berte-raf bike, roniyên bitemire, qeleman bişkê-ne.

Em tenê wezîfeya xwe ya bi rûmet û pîroz dispêrin hevalên xwe. Ne ku em dev ji xebata di vî warî de berdin. Heta em zindî bin li darê dinyayê û em ev bin jêveger nîn e.

Em hêviya xwe dişibînin giyayê karûş û firêzê, ew çiqas bîn çîn jî dîsa şîn di-be, ji kokan jî bîn hilkişandin û avêtin dî-sa şîn tîn. Çimkî ew nemir in, eynî wekî hêvî û doza me...

Bi gotinên Apê Mûsa, pîrê pîşeya me, me dest bi nivîsa xwe ya yekemîn kiribû. Dîsa bi gotinên wî me divê, em dawî li ni-vîsa xwe binin. A di vî quncikî de. Ji nivî-sa wî ya bi navê "Çinara Min" (Welat, hej-mar 3, r. 13, 1992)

"Dibên berê di yewnana qedîm de lîs-kek wan hebû, agir pêdixistin xort dibezî-yan, xortekî agir dida dest yê din. Bi vî ha-wî bi hezaran xortan ew çira didan dest hev heta bighana akrepolâ armanca xwe. Îşê miletan jî wiha ye. Yek nikare ji cihê cih meşala xwe bigihîne Akreolê, divê mirov bidin dest hev..."

Azadiya Welat û xwendevan

ÇIGERSOT-BOTANÎ

Wekî tê zanîn ku bi sed salan e ku axîn û keserên me na-çe tu geliyan. Ji ber ku azadiya me, zimanê me, çanda me, kesaniya me heta hemû mafên jiyandî li me hatine qedexekirin. Bi kurtahî neyarên me em bi saxî kirine gorê...

Belê gelê me xort û keçikên wî yên çelênk ev reşanê ya tunekirinê qe-bûl nekirin. Di van bîst salên dawîn de têkoşîneke hemdemî li hemberî neyar tete dayîn. Ev têkoşîn bi tenê ya azadi-yê ye, ji aliyekî ve têkoşîna ji nû ve hatina dinê ye, ji aliyê din ve jî têkoşî-na paqijkirina mirovahiyê ye.

Di vê tekoşinê de civakê kurd jî ri-zînê tete paqijkirin û ji nû ve tete da-mezirandin.

Ji ramanê heta çandê, ji dîrokê heta bîrdoziyê, ji kesaniyê heta hunerê û ziman her tişt ji nû ve tete vejîyan-din... Ji ber vê yekê mirov dikare bêje gelê kurd ketiye nava pêvajoyeke dîro-kî û girîng... Ev qonaxa hebûn û tune-bûnê ye. Ji ber vê yekê her mirovekê kurd ku xwe bixîret dihesibîne, xwe mirov û welatparêz dibîne divê di vê dema dîrokî de rista xwe (rola) xwe bileyze.

Ev pêvajoya em tede ew dem e ku em ji nû ve li hemû mafên xwe ên ci-

Ne gelek dût, wextê li bîra xwe binin çend sal berê me hemûyan digot axx xwaziya li wê rojê ku ew roja me bi zimanê xwe bi karibûya bixwînin, binivîstin, an ji me televîzyonek, radyoyek hebûya, bi zimanê me ji me xeber bidaya. Belê, gelê me û egîdên wî bi mîrxasî û bêminetî xwîna xwe rijandin û berdelên giran dan, ev mafên hêja bi destê xwe xîstî. Lê mixabin pir mixabin gelek mirovên me hêj ev bûyer, ev hêjahiya anê fêm nekiriye.

vakî xwedî derkevin û nûjen bikin.

Ne gelek dût, wextê li bîra xwe bi-nin çend sal berê me hemûyan digot axx xwaziya li wê rojê ku ew roja me bi zimanê xwe bi karibûya bixwînin, binivîstin, an ji me televîzyonek, rad-yoyek hebûya, bi zimanê me ji me xe-ber bidaya.

Belê, gelê me û egîdên wî bi mîrx-asî û bêminetî xwîna xwe rijandin û berdelên giran dan, ev mafên hêja bi destê xwe xistin.

Lê belê mixabin pir mixabin gelek mirovên me hêj ev bûyer, ev hêjahiya hanê fêm nekiriye. Em, bi xem dibî-nin ku ên ji xwe re dibêjin em ronak-bîr in, em welatparêz in, û xwendevan in; bi piranî ne rojnameya Azadiya Welat, ne jî berhem û pirtûkên ku bi zimanê kurdî tene nivîsandin û ama-dekirin, dixwînin.

Tuyê bibêjî qey ev kovar, kitêb, roj-name û hwd. ne ji bo vî gelî tene ama-

dekirin. Mirov li vir matmayî dimîne. Gelo ev bêxemiya henê çî ye, ji bo çî ye? Bi rastî tiştêkî pir ecêb e. Xwîna bi hezaran insanên me tete rijandin. berdelên giranbuha tene dayîn, heta ev berhem tene amadekirin û pêkanîn. Lê insanên me xwe naxînin zahmetê û van berheman naxwînin.

Belê em dizanin ku ev rewş eşa he-zar salî ye, neyarê me bi zanîn em xis-tine kesayetiyêke wilo ecêb. Lê belê ev nayete vê wateyê ku em bêjine; ev xweş hal e û bila wisa bimeşe. Na na-be.

Bang li hemû insanên me yên ku xwe mirov dihesibînin, çawa em rojêkê bênan û av naqedînin û xwe nahêlin birçî, divê wisa jî em li li nîrx û ber-hemên xwe xwedî derkevin. Sarpişka hemûyan rojnameya Azadiya Welat, divê em bixwînin, bidin xwendin û bi-bîne nivîskarê wê. Ev deynê stûyê me hemûyan e.

Özgür Ülke

SALVEGERA bombekirina rojnameya Özgür Ülkeyê ji aliyê Yekîtiya Çapemeniyê ya Neteweyî ve hate şermezarkirin. Xwediyê Özgür Ülke Hasan Keuçûkoba je bo dorfirehkirina lêpîrsînê serî li dozgeriya komarî da. Wekî tê zanîn Özgür Ülke roja 3'yê Berfanbara 1994'an bi fermana Tansu Çillerê hatibû bombekirin. Çapemeniya tirk a ku li dijî sansûrkirina çapemeniyê kampanyayan li dar dixe, bi kurtenûçeyan li ser van bûyeran rawestiya û pîrî caran jî navê rojnameyê wekî Özgür Gündem nivîsandin. Her wiha ji bo Demokrasiyê jî ji ber ku daxuyaniyeke Serokê PKK Abdullah Öcalan weşandibû, pênc rojan cezaya girtinê stand.

RONAHIYA MED TVYÊ li dijî çalakîyên Tirkiyeyê her ku diçe zêdetir dibe. Berpîrsên MED TV'yê niha jî amadehiya vekirina studyoya Hollandayê dikin. Nûçegihanên MED TV'yê digel hewidanên rayedarên tirk jî, bi hêsanî beşdarî civînên Süleyman Demirel û Tansu Çillerê dibin. Helwesta dewletên Ewropayê jî li dijî MED TV'yê nermtir dibe. Tê ragihandin ku Tansu Çillerê di serdana xwe a Londonê de wê tengzariya xwe ji bo MED TV'yê jî rayedarên Ingîlîz re bîne zimên. Wekî tê zanîn li dijî gelek astengîyan MED TV'yê jî nû ve dest bi weşanên rêkûpêk kir.

NÛÇE

Ber bi parlamentoya federalî

Di Komcivînê 6'an a PKDW'ê de biryar hate girtin ku parlamentoya Federalî ya Bakurê Kurdistanê, gavan biavêje. Di nav van gavên pêwîst e, berfirehkirina nimûnendetiya parlamentoyê, bicîhbûna li wê ya Kurdistanê û guhertina navê wê jî heye. PKDW'ê ji bo amadehiyê û peyitandina derfetan, heyetek şand başûrê Kurdistanê. Tê gotin ku di navbera vê biryarê û daxuyaniyên ARGK'ê yên ji bo "Herêmên rizgarkirî" de têkiliyeke balkêş heye.

Gelê kurd ne bi tenê ji bo avakirina saziyên neteweyî xebatê dike, her wiha ji bo tekûzkirina yên heyî jî di nava çalakîyan de ye. Lewre li cihê berê mayîn rizîn e. Yanê saziyên ku hatine avakirin divê bi pêş de herin, rih vedin, tekûzîr bibin.

Di vî warî de Parlamentoya Kurdistanê ya li Derveyî Welêt (PKDW), mînakê e baş e. Ji roja ku hatiye avakirin heta niha, ji bo pêşveçûnê di nava hewlan de ye. PKDW'ê digel hemû astengiyên ku komara tirk derxistin pêşiya wê, li paytexa Norwecê Osloyê komcivîna xwe ya asayî ya 6'an pêk anî.

Di vî komcivînê de biryar hate girtin ku parlamentoya Federalî ya bakurê Kurdistanê, gavan biavêje. Di nav van gavên pêwîst e, berfirehkirina nimûnendetiya parlamentoyê, bicîhbûna wê ya li Kurdistanê û guhertina navê wê jî heye. PKDW'ê ji bo amadehiyê û peyitandina derfetan, heyetek şand başûrê Kurdistanê.

Tê gotin ku di navbera vê biryarê û

Endamên PKDW'ê di meşa mezin a Bonnê de li gel hev tene dîtin, Serokê Komîsyona Rêveber Zübeyir Aydar ji bo gel axaftinê dike

daxuyaniyên ARGK'ê yên ji bo "Herêmên rizgarkirî" de têkiliyeke balkêş heye. Li gorî daxuyaniyeke ARGK'ê ya ku ji aliyê Ajansa DEM'ê hate weşandin, li navbera Gerdiya Culemêrgê û Ertûşa Şemzînanê xebata "herêmeke rizgarkirî" heye. Li gorî vê daxuyaniyê jî sedî 70'yê herêmê din bin kontrola gerîlayan de ye. Dîsa li gorî agahiyan pîrozbahîya salvegera avabûna PKK'ê li vê herêmê çêbûye.

Li ser biryarên Komcivîna Asayî ya 6'an a PKDW'ê û hinek mijarên din me dîtinên Serokê wê Yaşar Kaya pîrsîn, ew dibêje: "Piştî civîna me ya li Osloyê, me biryar de ku em di warê pêkanîna parlamentoyê de federalî de hin gavan biavêjin. Lê ji bo vê yekê divê hinek xebat bêne kirin. Yanê divê parlamentoya berfirehtir bibe û divê navenda parlamentoyê jî li Kurdistanê be. Niha hevalên me ji bo van tiştan xebatê dikin. Yanê me heyetek şandîye başûrê Kurdistanê, wê heyetê heta niha xebatên gelekî heja kirine.

Heyeta me bi nûnerên gelek rêxisti-

nan re, bi taybetî bi nûnerên PKK'ê re hevdîtin çêkirine. Dîsa hevalên me çûne Kampa Etrûşê, gelê me yî li wê derê ziyaret kirine. Li gorî rapora ku ji me re hatiye şandin, hin derfetên baş bi dest xistine."

Serokê PKDW'ê Yaşar Kaya derbarê Kongreya Neteweyî de jî ev tişt gotin: "Ji bo Kongreya Neteweyî mirov dikare vebêje; heta di navbera hêzên kurd de, bi taybetî jî di navbera PDK û YNK'ê de aşî çêbe, pêkhatina Kongreya Neteweyî negengaz e."

Ji ber ku van rojan qala girtina Kampa Etrûşê dibe me li ser vê mijarê jî ramanên Kaya pîrsîn. Birêz Kaya da zanîn ku tiştekî wiha negengaz e, lewre digel ku mercên jiyanê li kampê ne hêsan in jî, rêxistîniya gel xurt e, çî di warê belediyeyê de, çî jî di warê hêvotin û siyasetê de gavan baş hatine avêtin, komîte ava bûne. Lewre jî gel rê nade yên ku belavkirina kampê dixwazin.

Li aliyê din Yaşar Kaya li ser bombekirina Özgür Ülkeyê û çeteyan jî ev nirxandin kir: "Di nav dewletê de du

hêzên dijber hene. Yek ji wan piçekî çareseriyê dixwaze, lewre jî dixwaze dewletê ji karên pîs rizgar bike. Lê heta meseleya kurdî çareser nebe, kirinên tîmên taybetî, leşker û cerdevanan ên li dijî gelê kurd êşkere nebin, kesên sûcdar neyên cezakirin, dewlet ji qirêjiyê xelas nabe.

Hêzên dewletê Özgür Ülke bombe kir, ji ber ku ew bûbû dengê gelê kurd. Lê hate dîtin ku kirinên bi vî rengî ne çare ne, dengê gelê kurd bi vî awayî nayê birin. Niha jî du rojnameyên rojanê yên kurdan derdikevin."

Digel daxwaza avakirina herêmên rizgarkirî û hewla avakirina parlamentoya federalî, serê li Kurdistanê jî bi hemû gurehiya xwe didome. Li gorî daxuyaniya çavkaniyên gerîla di meha kewçêrê de li Kurdistanê 368 çalakîyên gerîla pêk hatine. Di van çalakîyan de 701 leşker, 48 cerdevan, 68 faşîst, polis û tîmên taybetî hatine kuştin. Di vî mehê de tevî mîlîsan 97 gerîla hatine kuştin.

SAMÎ BERBANG

'Rojnamegeriya kurdî

bi paş de vedigere'

Em di vê hejmarê de jî weşandina hevpeyvînên ku HELÎM YÛSIV bi berpîrsên weşananên kurdên Başûrê Biçûk re kiribûn, didomînin û hevpeyvîna ku ligel Konê Reş hatiye kirin diweşînin.

Birêz Konê Reş, hûn ji me re dikarin bi çi awayî destpêka rojnamegeriya kurdî ya li Başûrê Biçûk rave bikin?

Bêguman destpêka rojnamegeriya kurdî li Sûriyeyê, di sala 1932'an de dest pê dibe. Ji wan salên ku Mîr Celadet Bedirxan kovarên Hawar (di 15. 05. 1932'an de) û di pey wê de kovara Ronahî, (di 01. 04. 1942'an de) weşandin.

Ev her du kovarên bedew û delal Mîr Celadet Bedirxan li Şamê diweşandin, hejmarên Hawarê gihîştin 57'an yên Ronahî jî digihîştin 28'an. Hêjayî gotinê ye ku ev her du kovar, heta di nav rojnamegeriya erebî de jî ji yên herî pêşketî bûn; di wê heyamê de. Hem bi çapa xwe ya bedew û hem bi naverok û zengîniya xwe...

Bi bawerîya min, bi derketina Kovara Hawarê qona-xeke nûjen di edebiyata kurdî de dest pê kir, çimkî gelek nivîskar û helbestvanên kurd peyda bûn û bûn bi nav û deng wek: Cegerxwîn, Osman Sebrî, Qedîcan, Reşîdê Kurd, Dr. Nûredîn Zaza, Mustefa Ehmed Botî, Melle Evdilhadi, Mele Namî, Hesenê Kurd (Hesen Hişyar) hwd.

Bêguman akama kovar û rojnameyên Dr. Kamîran Bedirxan jî, di vî warî de hebû; Roja Nû û Stêr.

Lê mixabin piştî koçkirina Mîr Celadet Bedirxan di sala 1951'ê de, li Şamê û daniştina Mîr Kamîran Bedirxan li Parisê (di Sorbonê de) ev kesên ku me bi nav kirin li ser şopa wan neliviyân û bi kar û barên rojnamegeriyê ranebûn. Her yekî ji wan çend pirtûk çap kirin û ketin nava rêxistinên, wiha ta bi sala 1968'an. Ji vê salê ve, rojnamegeriya kurdî li Sûriyeyê bû rêxistinî.

Cegerxwîn di rêxistina xwe de kovarek bi navê "Gulîstan" derxist. Di pey re bi çend salan "Partî"yê jî kovarek bi navê "Gelawêj" derxist. Yekê din kovarek bi navê "Xunav" derxist, yekê jî yek bi navê "Stêr" (bi-rastî bi derketina kovara Stêr re geşbûnek di rojnamegeriya kurdî de peyda bû, ew jî bi saya Zagrosê Haco û Reco, lê careke di kêm bû ne wekî ku dihat xwestin).

Mixabin ku hejmara van rojnameyan tevan ta bi roja îro negihîştîye 30'yî, ango her yekê hejmara derketi-

na wê nebûye 30.

Di van çend salên dawîn de, çend kovar û rojnameyên din hatin holê, ew jî piştî derketina Gurzek Gul, mîna Zanîn, Roj, Pirs, Aso, Rewşenbîr, Deng û Delav II

Ji me re hûn dikarin behsa damezirandina kovara xwe û sedemên derxistina wê bikin?

Ji sala 1982'an û vir de gelek rewşenbîr û nivîskarên kurd ji Rewanê (Ermenistanê) hatin nav me kurdên Sûriyeyê, wekî; Dr. Celîlê Celîl, Ordîxanê Celîl, Cemîla Celîl, Tosinê Reşîd, Eskerê Boyîk, Prof: Aşûryan, Têmur Xelîl Muradov, Eliyê Evdilrehman û hwd. Hingê min gelek alîkarî bi wan re kir û gelek zargotin bi wan re û di pey wan re dan hev, hem jî bi rêka wan çend helbestên min di rojnameya Riya Taze de belav bûn.

Ji wê hingê de ez bi zimanê kurdî mijûl bûm û min dixwest kovareke bi kurdî latîfî biweşînim bi navê "Gurzek Gul", lê ez tenê bûm. Ta ku ez raserî hevalekî xwe hatim ku ew jî wekî min evîndarê ziman e, navê wî A. Baqî Huseynî yan jî "Lawkê Omerî" bû. Di serê adarê 1989'an de me hejmara yekê jî kovara "Gurzek Gul" weşand, ta ku di hejmara 10'an de dubendî ket navbera me. Her yekî ji me hejmarek derxist, xêrxwaz ketin nav bera me, ew nema razî bû ku bi min re kar bike, xwest bi hevalekî din re kovarekê derfîne bi navê "Zanîn", min jî di destpêka hejmara 11'an de kovara wan "Zanîn" pîroz kir û tê de min got:

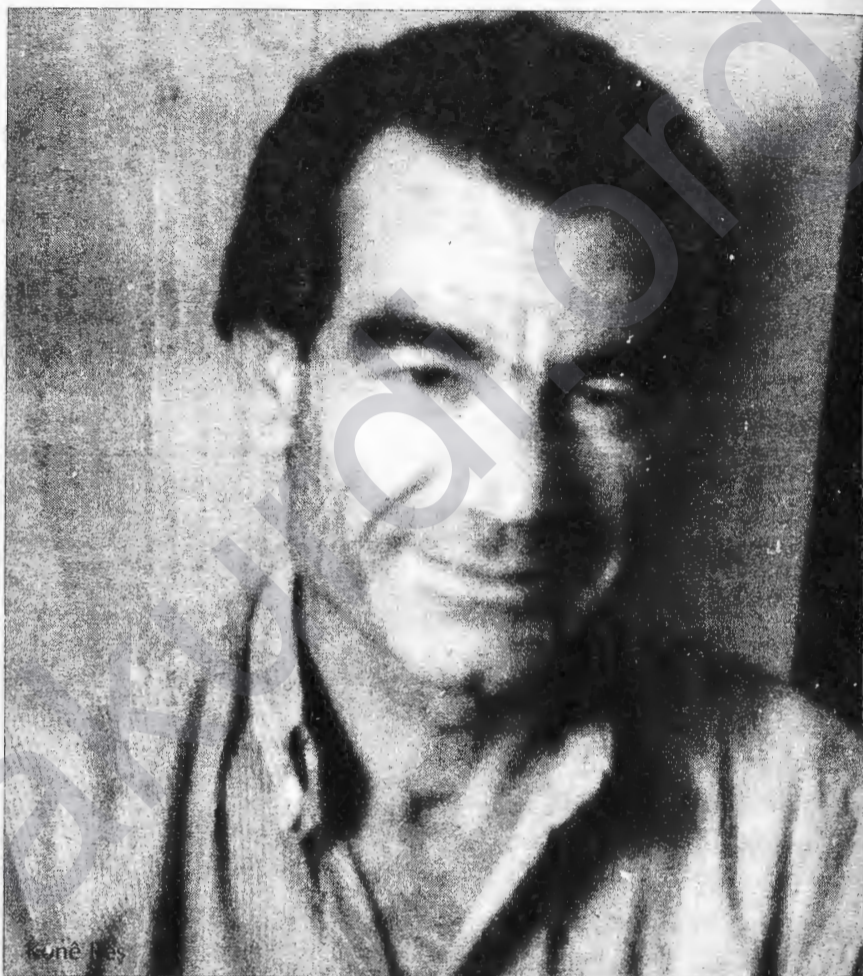
"Malê ji te bi sed mal bin..." û min berdeham kir ta ku hejmarên kovara "Gurzek Gul" gihîştin 15'an, di bihara 1992'an de.

Kovara "Gurzek Gul" kovareke folklorî û çandeyî bû, her du heyvan (mehan) me hejmarek derdixist. Beşdariya gelek nivîskar û helbestvanên kurdên Sûriyeyê tê de hebû, ji ber gelek sedeman min bi rawestan da. Ez bi hêvî me wê careke din ronahiyê bibîne.

Der barê rewşa îro ya rojnamegeriya kurdî de hûn dikarin çi bibêjin?

Roja îro rojnamegeriya kurdî bi paş ve vedigere, berî çend salan di wextê xwe de, Gurzek Gul, Zanîn, Stêr, Gelawêj, Gulîstan û yên mayî derdiketin, nivîskar û hoz a n pir bûn, ta yên ku bi erebî dinivîsandin dest bi nivîsandina kurdî kiribûn, lê roja îro em mêze dikin ku Gurzek Gul nema derdikeve, Zanîn salê carekê, Gulîstan du salan carekê, Stêr nema derdikeve, Gelawêj her pênc, şeş mehan, Xunavê kes nabîne,...

Vêca ez mêze dikim ku ew kesên ku bi kurdî dinivîsandin, hin bi hin berê xwe didin nivîsandina bi zimanê erebî û ev yek gelekî xerab e, lê va ye deriyekî nû ji me re vebû. Ew derî jî Azadiya Welat e. Xwedê ji wan razî be, hema bi hêviya berdeham bûnê, bi berdehambûn

bigihêje destê me û Xwedê ji nimîndeyên wan, ye saziyê ji razî be ku bêwest bi cangorî karê xwe dibin serî

Konê Reş kî ye?

Nivîskarekî kurd im, li ser ziman û dîroka gelê xwe diponijim, bi tev hestên xwe. Evîndarê zimanê kurdî me. Xwe dibînim wekî şagirtêkî ji şagirtên Mîr Celadet Bedirxan. Ji hêviyên min yên herî mezin di vê jînê de yek ev e ku ez her sibeh rojnameyêke kurdî bi tîpên latîfî li ber deriyê xwe bibînim û tê de nûçe û peyamên Kurdistan û cîhanê bixwînim û ku ew rojname li tevî Kurdistanê belav bibe.

Di sala 1953'an de li gundê Dodayê, li ser her du şivên hesin di navbera serxet û binxetê de hatime dinyê. Di maleke folklorîst û zimanperwer de mezin bûme. Di sala 1972'an de min lîse kuta kiriye, di sala 1977'an de li dûv xwendina bilind çûme Almaniyayê, lê mixabin min xwendina xwe nebiriye serî û zivirîme welat, ji ber gelek sedemên civakî û aborî. Ta roja îro di 33 kovar û rojnameyên kurdî û erebî de min nivîsandine, li Sûriye, Iraq, Îran, Tirkiye, Ewrûpa û Ermenistanê. Çar pirtûkên min çap bûne:

- 1- Serpêhatiyên Mîran, Beyrûd 1991
 - 2- Mîr Celadet Bedirxan, Jiyan û Ramanên wî, Şam 1992
 - 3- Sîpan û Jîn, Beyrûd 1993
 - 4- Serhildana Sasûnê, Şam 1995
- Pirtûkên li ber çapê:
- 1- Gurzek Gul, (pirtûka helbestên zarokan e)
 - 2- Jîn û Jan, (helbest in.)
 - 3- Romanek, ez navê wê nabêjim û çend pirtûkên folklorî jî hene.

GURZEK GUL

kovara folklorî û çandeyî

jimar (11-12) - avdar - 1991

Mele Egît û Hesen Axayê Bilotî

Dêrik, Dêrika Çiyayê Mazî, warê egît û şeran. Di tenîsta Qerejdaxê de bajarekî dîrokî û xweşik e. Ji ber ku gelek caran hembêza xwe ji egît û mîrxasan re vekirîye, navê xwe bi ava zêr nivîsandîye; bûye sembola egîtîyê. Her çiqas ji bo vê sedemê dengbêjan di gelek kilamên xwe de navê Dêrikê bi egîtî anîbin ziman, wekî deverê Kurdistanê yên din ev bajarê xweşik jî digel mîrxasiyê xiyaneftî di nava xwe de xweyî (xwedî) kirîye. Yanê careke din egîtî û xiyaneftî mîna du birayên cêwî li vir jiyane.

Têkoşerên azadiya welat li Botan roj bi roj xurtir binecî dibûn. Lê di destpêka şoresê de hinek serokeşîran hevalbendîya dewletê kiribûn, bûbûn ceşq. Piştî sistema cerdevaniyê ku hate damezrandin, ev rewş ji bo ceşsan bûbû şîr û şekir. Xwe firotibûn pereyan. Gelek endamên eşîran xwe kiribûn cerdevan...

Li devera başûrê Qerecdaxê Eşîra Mefîna cih û war bûye. Di navbera Amed û Dêrikê de 32 gundên Mefîna hene. Ji van gundan yek jî Bilotî ye. Di vî gundî de Hesen axa rûdinişt. Hesen Axa hem serokcerdevan hem jî serokê eşîrê bû. Serokcerdevan ji bo ku bikeve çavê dewletê gelek xerabî bi gel kiribû. Hatibû îsbatkirin ku li ser îxbariya Hesen Axa gerilayek şehîd bûbû.

Pîrejînek bi navê Gula Şîrînfiroş hebû. Ew welatparêz bû, ji Serhedê koçberî Dêrikê bûbû. Lawê Gulê Silhedîn ketibû nav refên gerilayan û şehîd ketibû. Birayê wî Mele Mihemed jî ji bo ku

tivinga birayê wî li erdê nemîne gihîştibû gerîla. Gelê Dêrikê bûbûn şahidê Gula dayik ku dema lawê wê şehîd bûbû ew pir giriyabû. Yuzbaşî gotibûyê "Tu çima digirî, girîna te bêfeyde ye; berê tu bigiriyayî". Wê gotibû: "Yuzbaşî beg, ez ji bo mirina wî nagirîm; ez digirîm ku êdî wextê min boriye, nikarim lawa binim."

Hesen Axayê Bilotî bûbû kujerê lawê Gulê. Di demeke kin de berpîrsê herêmê tesbît kiribû ku gerilayê wan bi îxbara serokcerdevan Hesen Axa hati-

vanê hêja tu bi xêr hatî, ji ku ve tîyî bi ku ve diçî?

– Ez mela me. Ji Xirbê Gaya, ji bal Heyder Axa tîm. Axayê min te pir silav dike. Dixwaze ku tu min wekî melayê gund bigirî.

– Ha Heyderê me. Baş e, baş e ser çavan. Bi rastî îhtiyaciya min bi melayekî hebû. Tu dibînî gundî di xebatê de ne, ez li vir bi tenê me, bêhna min dernakeve. Rûçikê xwe tîrş kir û wisa got; "Lo mele, dibe ku tu apocî bî, min dixapînî. Ka ezanekê bixwîne!

fon hebû. Mela wekî nobedarekî hatibû wezîfekirin. Axê digot, bawerîya min bi jin û zariyên min nayê. Seyda, ji kerema xwe tu li telefonê binêre, nehêlî tu kes pê bipeyive. Hesen Axa bawerîya xwe wisa bi Mele Egît anîbû, êdî ewqas bêje bes e. Ji ber wî qasî her roj diçû gundekî. Rojekê li Girêsorê bû, sibetirê li Guha, Semika, Kevrêşînê, Pîran, Kanîspî, Sipyagê, Xirbê Gaya, Xirbê Belek bû...

Hesen Axa malîk li xwe xera kiribû; nizanibû ku koza berxan teslîmî gur kirîye. Bi ku ve diçû deqe bi deqe, saniye bi saniye cih û kirinên wî ji berpis re di hate raporkirin.

Serê mehê hatibû. Hesen Axa ji mela re got: "Seyda îro emê herin meaş bistînin, daxwazyek te li Dêrikê heye?"

– Naxêr axayê min, bi xêr herî û bi xêr werî. Bi tenê çend pakê cixare bînî bes e.

– Ma ew jî tiştê e. Li ser çavan, li ser seran. Tenê tu miqayitî telefonê be.

Seydayê hêja cara dawîn ahîzeyaya telefonê rakir, nimareyek zivirand û hinek tişt bi şîfre gotin û nerme nerme ahîze danî cihê wî û derkete derva. Axa bi hevalên xwe re di gir de qulibîn û seyda hêdî hêdî bi niyeta ser avê, ber bi raserî gund ve çû.

Çûyîn ew çûyîn e. Seyda hê tê. Ber bi êvarê cendekê axê digel cendekê şeq cerdevanan hate gund; çend birîndar di nexweşxanê de mabûn, mayîne wer li minîbûsê kiribû ku, gotin di şûnê da be "parçeyê mezin mabû guh."

RASTO ZILANÎ

Seydayê hêja cara dawîn ahîzeyaya telefonê rakir, nimareyek zivirand û hinek tişt bi şîfre gotin û nerme nerme ahîze danî cihê wî û derkete derva. Axa bi hevalên xwe re di gir de qulibîn û seyda hêdî hêdî bi niyeta ser avê ber bi raserî gund ve çû. Çûyîn ew çûyîn e. Seyda hê tê.

ye kuştin. Bilotiyê li bakurê Qerecdaxê li rastekê ava bûye. Di gund de qereqol heye. Cihê gund ji bo cerda gerîla ne baş bû. Lê fermana Hesen Axa hatibû dayîn. Di çî mercî de dibe bila bibe, wê bihata cezakirin.

Xebata biharê zû dest pê kiribû. Gîha di hate dirûnê. Kelekela germê bû. Gundîyan bi temamî kar û şixulê xwe dikirin. Lê Hesen Axa li bin sîha darê xwe dirêj kiribû, çay vedixwar. Berî êvarê bû. Zilamek bi temenê xwe 40-45 salî hat bal axê. Rojbixêreke xweşik dayê. Wî xwe hebekî da hev, bersiv da û jê re cih nîşan da. Ji rûyê wî dixuya ku gelek westiyaye. Hesen Axa: "Mê-

Mele Egît: "Axayê min ez li bal Şêx Sellah mame, bavê min jî li bal Şêx Seydayê Cizîrê xwendîye. Em ji bav û kalên xwe de mela ne. Û dest bi ezanê kir: "Elah û ekber ellahû ekber", hê temam nekir Hesen Axa got: "Melayê min temam di sewta te da min pê derxits tu mela yî. Tu melayê min î."

Axê, Mele Egît bi melatî girt. Dengê wî pir xweş bû. Axa mabû di bin bandora dengê mela de. Têkiliyên mela bi şêxê wî re bûbû sedema bawerîyê mezin. Di demeke kurt de axê tenê bawerî bi mela dianî. Du jin û pir zariyên axê hebûn.

Di gund de tenê di mala axê de tele-

Mîstîr de'Amato û eşqiyatî

XURŞÎD MÎRZENGÎ

Eşqîya nezan e, nexwende û hov e, hîsên wî yê sadîst hene û ji xeynî xwe û berjewendiyên xwe tu ramanên wî yên civakî nîn in. Zagonan nanase û edlayî pê re nîn e, sînorên mirovîyê nas nakê û heta tu bibêjî qebe û dirende ye. Zilm û zorê wî li ser reben û perîşanan e. Diavêje ser rîyan û rêwîyan dişêlîne û tazî dike; diavêje ser gundan dişewitîne, gundiyan dikeve û mal û hebûnên wan talan dike û direvîne. Dikeve nav bostanên xelkê xiyar, û qitayan jê dike, dikeve nava bax û rezê belengazan û tiriyê wan dixwe û yê mayî jî edim dike; ji bo kêfa xwe mirovan dikeve, ji bo sîhêtkirina çekên xwe dikare deh mîran bide piştê hev û wan bikuje û seh bike ka çeka wî çawa ye. Bi ser de jî bi cendekên wan qurbanan re dikare wêne bikişîne û wî wênayê bêxe nav çarçoveyê û di arşivê bîranînên xwe de û bi wî wênayî mîranî û mîrxasiya xwe bîne bîra xwe.

Çekên artêşa romîyan hemû malê Amerîkayê ne, Dewletên Yekbûyî yên Amerîkayê

(DYA), çek û berikan, şûr û mertalan, tanq û top, helîkopter û balafirên şer û her cure teftalên leşkerî dide dewleta romê, hevalbendê wan bû û niha jî dişan hevalbendê romîyan e. Amerîka doh li piştê romîyan bû, îro jî dişan li piştê wan e.

Wan çendan rojnameyê tirkîyan dinivîst ku endamê kongreyê DYA'yê Cîgirê Serokê Komîteya Helsînkî Senator Alfonso D'Amato pêşniyazek li ser mafê mirovan, meseleya kurdan û dorlêgirtina emenîyan amade kirîye û dixwaze wê pêşniyaza xwe pêşkêşî kongreyê bike. Di vî navê de li ser pêşniyaza xwe şîrove kirîye û bi rojnamevanan re guftûgo kirîye û gotîye: "Bîrek eşqîya Tirkîyayê îdare dikin." Lê ji bir kirîye û negotîye ku "Heya îro me çek û sîleh didan wan eşqîyan û em li piştê wan rawestandî bûn. Bi çek û sîlehên me tirkîyan eşqiyatî dikirin û hê jî dikin."

Gava mîn ev nivîs xwend, min jî xwe re got gelek dereng be jî amerîkîyan tirkî nasîn! Tu dibêjî qey heya niha Kongreyê û amerîkîyan dîrok nexwandîye. Dinê û cihan gişt Cengîzîxan û ateya (qewmê) wî baş dinase. Tiştê ku min heymayî dihêle çawa heya niha patronên mezin û rêveberê Amerîkayê tî demxistinê ku hevalbendê wan ê tirkî û dewleta tirkî di destê eşqiyayan de ye. Yanê amerîkîyan digotin qey Tirkîyê ferîşteh îdare dikin? Hemû dewletên emperyal jî berê de dizanin bê Tirkîye çî mal e û faşûnê (quimaşe) wê çî ye. Herê Amerîka nû hîn dibe, lê hîn ez biçûk bûm diya min jî min re

gotibû: "Kurê min, tirkî eşqîyan e." Lê dişan jî pir spas ji Yezdan re ku Mîstîr Alfonso D'Amato li ser navê Kongreyê îlan kir, li xwe mikur hat û got: "Tirtîyê bîrek eşqîya îdare dikin." Ji vî pêşveçûna cihanê re şabaş. Gelo bi rastî jî niha hûn dibêjin ku Amerîkayê nû kifş kir ku rêveberên tirkî eşqîyan e? Ez bi xwe ne bawer im. Xuya ye bi tenê D'Amato ji tiştê bincilkirî û veşartî êdî tehmûl nekirîye û vereşîyaye derve. Ji ber ku cihê eşqiyatiya tirkîyan û veşartinê nemaye.

Ji bo Xwedê, bila Amerîka çekan nede dewleta romî, ew jî bi wan çek û berikan li serê rê û dirban ranewestî û xelkê bindest û perîşan pê neşêlînin. Wê çaxê em dê ji vî gotîna Senator D'Amato re li çepikan bidin.

Mîstîr D'Amato li Tirkîyê qal û behsa mafên mirova dike; yanê li Berîya Mêrdînê li siwarê hespê boz digere... Lê em dinîhêrin. Li ber devê Wezaretiya Karê derve M. Chrîstopher şîrove dike û dibêje; "Em li hemberî terorê tirkîyan destek dikin." Ne qabil e ku haya Mîstîr D'Amato û M. Chrîstofêr ji hev tune be.

Teror bi xwe îş û karê eşqîyan e yanê ê ku eşqîya be, terorîst e. Ez dişan dibêjim Mîstîr Chrîstopher ev nebû, şaşîyek heye: Hûn çima eşqiyayan destek dikin? Li hêlekê mafên mirovan, li hêla din eşqîya destek-kirin, naçin ber hev. Divê hûn dev ji hêlekê berdin.

A rast ev e ku hemû dewletên emperyal, wekî Mîstîr Alfonso D'Amato rastîyê li xwe mukîr werin û aşî were landika mirovahiyê.

Anketa xwendevanên Azadiya Welat

Hûn çend safi ne:

.....

Tehsîla we:

.....

Karê we:

.....

Hûn niha li ku rûdinin?

.....

Hûn ji kengê ve bi kurdî dixwînin?

.....

Hûn çiqas bi kurdî dizanin?

- Dixwînim
- Dinivîsim
- Hem dixwînim, hem dinivîsim

Zimanê we yê zikmakî kîjan e?

.....

Hûn ji kengê ve bi kurdî dizanin?

.....

Hûn ji kengê ve Azadiya Welat dixwînin?

.....

Hûn ji xeynî kurdî bi kîjan zimanên din dizanin?

.....

Hûn Azadiya Welat her hejmar dixwînin?

- Erê
- Carinan

Hûn Azadiya Welat bi çi awayî (ji ku) distînin?

.....

Hûn zimanê rojnameyê çawa dibînin?

- Hêsan (rehet)
- Dijwar (zor)

Hûn kîjan rûpelên rojnameyê dixwînin?

.....

Hûn pêşî li kîjan rûpelan dinêrin?

.....

Hûn kîjan rûpelan qet naxwînin?

.....

Hûn bi kîjan zaravayên kurdî çiqas dizanin?

- Kurmancî
- Fêm dikim
- Dixwînim
- Dinivîsim

Kirdkî (zazakî)

XWENDEVANÊN HÊJA

Di vê anketa me de du celeb pirs hene. Yê li ku hemberî wan an jî li bin wan cihê bersivê vala ye, ji bo dagirtina we ye. Cureya duduyan jî pirsên ku li bin wan çend bersiv hene, divê hûn çeperastekê (çeprazekê) deynin pêşîya yekê an jî çend heban ji wan. Bi saya vê anketê, em difikirin ku li gorî daxwaz, hêvî û rexneyên we kêmasiyên rojnameyê ji navê rakin û ji bo rojnameyê xweşik û hêjatir guherînen pêwîst çêkin. Berî guherînan emê enca ma anketê jî pêşkêşî we bikin. Piştî dagirtina anketan, hûn dikarin rûpela anketê bibirin an jî fotokopiya wê bikişînin û ji me re bi lezgîni bişînin.

- Fêm dikim
- Dixwînim
- Dinivîsim

Kurmanciya jêr (sorani)

- Fêm dikim
- Dixwînim
- Dinivîsim

Li gorî we zimanê kîjan nivîskarên Azadiya Welat sivik û hêsan

.....

Bi ya we zimanê kîjan nivîskarên me giran e?

.....

Hûn dixwazin di Azadiya Welat de kîjan nivîskarên din hebin?

.....

Li gorî we zimanê nûçeyên me çawa ye?

- Sivik e
- Giran e
- Baş e

Di rojnameyê de hûn pirtir kîjan nivîsan dixwînin?

- Ên li ser zimên
- Ên li ser çand û hunerê
- Nivîsêri quncikan
- Nûçeyan
- Hevpeyvînan
- Nivîsên mîzahî
- Nameyên xwendevanan
- Nivîsên ji bo zarokan
- Helbest
- Nivîsên lêkolînî

Ji van mijaran hûn kîjan qet naxwînin?

- Ên li ser zimên
- Ên li ser çand û hunerê
- Nivîsên quncikan

- Nûçeyan
- Hevpeyvînan
- Nivîsên mîzahî
- Nameyên xwendevanan
- Nivîsên ji bo zarokan
- Helbest
- Nivîsên lêkolînî

Hûn xaçepirsê çêdikin?

- Tenê peyva veşarî dibînim
- Carinan çêdikim
- Her tim çêdikim
- Qet çênakim

Cihê ku em ji nameyên xwendevanan re vediqetînin:

- Pire
- Hindik e
- Baş e

Bi ya we zimanê Azadiya Welat bi giranî:

- Botankî ye
- Xerzankî ye
- Torankî ye
- Serhedkî ye
- Amedkî ye
- Kurdistanî ye

Hûn kîjan aliyên Azadiya Welat xurt (baş) dibînin?

.....

Hûn kîjan aliyên Azadiya Welat qels dibînin?

.....

Li gorî we nivîsên Azadiya Welat:

- Kurt in
- Dirêj in
- Baş in

Di Azadiya Welat de nûçe (xeber)

- Hindik in
- Pir in
- Baş in

Ji bilî Azadiya Welat hûn kîjan weşanan (rojname û kovar) dixwînin?

.....

Hûn kîjan weşanan dicibînin?

.....

Azadiya Welat gerek e:

- Dîsa hefteyî derkeve
- Bibe rojane
- Bibe duhefteyî
- Bibe mehane

Di Azadiya Welat de nivîsên bi kirdkî û kurmanciya jêr:

- Hindik in
- Pir in
- Bes in

Hûn dixwazin ku di Azadiya Welat de bêhtirkîjan mijar hebin?

.....

Hûn siyaseta weşana Azadiya Welat çawa dibînin?

.....

Di xwendina Azadiya Welat de çi tengasiyên we hene?

.....

Hûn bihayê rojnameyê çawa dibînin?

- Erzan e
- Biha ye
- Baş e

Ji bilî we çend kesên din ji rojnameya ku hûn distînin, îstifade dikin?

.....

Hûn rojnameyê ji maliyên xwe re dixwînin?

- Erê
- Na
- Carinan

Divê ferhengok di rojnameyê de:

- Hebe
- Tune be
- Hebe û cihê wê firehtir be

Raman û nêrînen we yê din hebin li jêrê binivîsin:

.....

● 10.12.1948

10'ê berfanbarê Roja Mafên Mirovan a Navneteweyî ye. Roja 10'ê berfanbara 1948'an ew roj wekî roja mafên mirovan ya neteweyî hate îlankirin. Ev roj di sala 1950'an de bi navê hefteya mafên mirovan hate pîrozkirin. Tirkîyê di sala 1949'an de ev daxuyaniya mafên mirovan ya gerdûnî îmze kiriye.

● 11.12. 1918

Komeleya Serbilindkirina Kurdistanê di 11'ê berfanbara sala

1918'an de hate damezirandin. Ev komele piştî 30'ê kewçêra 1918'an ku Peymana agirbestê ya Mondrosê hat îmzekirin komele bi destê serokê wê Saîd Ebdulqadîr û hevalên wî Huseyîn Şukrî Beg (Baban), Dr. Mehemed Şukrî Beg, Muhiîm Namî, Azîz Beg û Babazade Hikmet Beg hatiye damezirandin.

(Li gorî Nûrî Dêrsîmî, Seîd Ebdulqadîr, wekî ajanê Osmanî kar kiriye).

14'ê berfanbar 1960'î li Neteweyên Yekbûyî (NY), belavoka mafê diyarkirina çarenûsa xwe ya gelên bindest hate pejirandin.

AWIR

Ji nû ve Koma Amed

Pîştî çend mehan dîsa koma Amed li Navenda Çanda Mezopotamyayê şaxa Stenbolê derketê ser sahneyê. Ji destpêkê komê heta roja îro wê komê ji ber hin sedeman pir hunermend guhartin, mirov dikare bibêje heke ew hunermendên ji komê veqetiyên bêne ba hev wê orkestrayêke biçûk pêk were.

Berî çend mehan hevalekî wan bi rastî jî di komê de xwedî cihêkî girîng û hunermendekî heja bû ji ber hin sedeman mecbûr ma ji Tirkîyeyê veqete. Ji ber vê kêmasiyê kom demekê ji guhdar û temaşevanên dûr ma. Di 28'ê meha Sermawezê de Koma Amed konserê pêşkêşî temaşevanên xwe kir, eleqê pir zêdebû, salona tijebû her kesî meraq dikir ku 'Ma dîsa Koma Amed wekî berê ye?' Lê dema ku derketine sahneyê ji amûrên ku bi kar tînin bigire, heta stranbêjên wan, pir tişt nû bûbûn, îcar jî temaşevana stranên wan meraq dikirin, 'Gelo stranên nû hene?' Dema ku konserê dest pê kir, her tişt kifş bû, Koma Amed zû bi zû ji temaşevanên xwe dûr nakeve, heta her diçe xwe xurt dike.

Bi her awayî pir-rengiyek li ser sahneyê kifş bû. Bi her zaravayê kurdî stran gotin û stranên nû jî hebûn di bernameya wan de. Wekî stranên "Zerdê", "Suslîxan", "Hewar bi", "Lûrlûr teşî" ev stran gelêrî ne lê bi xebateke berfireh hatine berhev kirin. Ji bilî wê di pêşkêşkirinê de ji pisporiya xwe nîşan dan. Ahenga di nav deng û amûran muzîkê de, pîrbûna amûran, stranên ji her zaravayê kurdî

nîşan da ku bi rastî jî xebateke heja kirine. Her wiha dahola, zîla ku me di stranên rock, pop, caz de didît pê stranên kurdî yên gelêrî dihatine pêşkêşkirin. Ew jî tiştêkî cihêreng bû. Li hêla din strenek jî bi defa dengbêjan pêşkêş kirin, ew zêdetir balkêş bû.

Li aliyê din muzîka kurdî ya gelêrî bi pîrbûna amûran jî pirdengiyêke muzîka gelêrî pêk anîbûn. Dîsa hunermendekî ku nû beşdarî komê bûye jî hem xweşbûna dengê wî û hem jî çend stranên gelêrî yên ku bi xwe berhev kirine rengekî nû dide komê.

Stranên ku bi soranî û zazakî pêşkêş kirin jî balkêş bûn wekî "Nîsan mangî bihare", "Mîlem qesem" ya zazakî jî bi navê "De way way" bû.

Ya herî balkêş "Nîsan mangî bihar" e bû ku vêga di nav lîteratura muzîka tirkî de bi navê "Ağlama yar ağlama" tê nasîn.

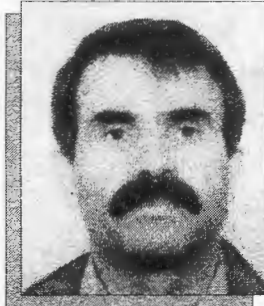
Bi her awayî konser baş bû, dî saet domiya, temaşevanên jî pir ecibandin. Koma Amed di nêzik de kasetekê jî derdixê, hin stranên nû ku di konserê de jî pêşkêş

kirin wê di kasetê de cih bigirin û çend stranên wan ên ku di kasetê wan a yekemîn "Tu Kûlîka Azadiyê" yî de cih digirin jî wê ji nû ve bistirin di kasetê nû de. Tiştê herî balkêş ew bû ku piştî çend mehan ev kom careke din derketê pêşberî temaşevanên, bi xebateke nûjen û xurt. Lê mixabin, xisletekî nebaş xuya dikir. Ji bilî zîmanê stranên û çend hevokên destpêkê, axaftina berî pêşkêşkirina stranên axaftinê giş bi tirkî bûn.

METIN AKSOY

ÇAVDÊRÎ

MÎRHEM YÛGÎT

Çanda ajotina ser probleman

Em civateke bi problem in. Dijwarî û serêşên me zehf in, li ber qirikê ne. Çamedorên me nelibarî û şikestek in. Her der mîna sifrê waweylê ye. Serê gavê tu li problemekê diterpîlî. Li dijwariyekê tu rast têyî û dikevi şîng û pêxêra serêşekê. Astengên hene, alozî û berhelistên bi hezar rengî, ne bi hejmartinê diqedin û ne jî bi gazinên ji wan em digihêjin cihekî. Gotineke navdar heye, dibêje: "Dev ji gazina ku 'her dever tarî ye', berde li şûna wê mûmekê pêxe".

Kes û komik hene ji probleman direvîn. Naxwazî bi wan re bîn hemberî hev û dî. Riya xwe ji ser wan dadigerînin, ji wan dipelikînin û silahîyan dikin. Gava pêjnâ dijwariyekê tê, sehwer û siya problemekê berçav dibe qûnaqûna dibin, ditexin, fireh difitilin. Û bi piranî derdikevîn cihekî raser an jî ji tenîşt û qîrxan dibin temaşevanên şerên bi dijwariyan re.

Tiştê ecêb û sosrethêner ew e ku ev celebê çavşikestî û çavtirsîyayî ji herkesî zêdetir, ji probleman bi gazin in û ew çendî nûzenûzê dikin ku serê mirov dibin.

Gazinên ji probleman, tîrsa ji wan û xwedûrgirtina ji wan ne problemên hene kê mîna dîke û ne jî dibê çareyek jî bo dermankirina derd û dijwariyan. Çû welat û neteweyekê problemên xwe bi gazinan û reva ji wan, çareser nekiriye. Dîrok nîmûneyekê wiha nas nake û ne mimkûn e ku mirov karibe li tiştêkî wiha rast bibe. Her neteweyî problemên xwe berpirs e û jî bo problemên xwe divê ew bi xwe re û çare çî ne, pède bike. Û divê barê xwe hilgire, bi destên xwe piştî xwe bixwêrîne.

Di jiyana ademîzad de problem xwedî cihêkî binirx in. Her problem bi xwe girêkek e, deriyekî zanabûne û şîrek e, hêz û keyseke nuh e. Vekirina girêkan, çareserkirina probleman mirov bi pêş dixê û bawerîya mirov xurtir dike. Her çareserkirinê zanabûna însan, persepektîf û bîrgehên însan firehtir dike û pêşxistinê bi xwe re tîne. Di jiyane de şerketin yan jî binketina mirovan bi taqeta mirov a li hemberî dijwarî û probleman û çareserkirina wan ve pihê girêdayî ye. Bi gotineke din problem hem li ser rîya jiyana û birêveçûnê berhelîst û dijwarî ne û hem jî pêpelekên pêşketinê ne. Gava ku mirov zora dijwariyekê dibe, jî pêşiya xwe dide alî, dibe xwediyê îmkana ku çend gavên din bavêje û çend mişwarên din li hedefê biqedime.

Mezinbûn û Geşbûna mîjîyê însên, firehbûna kapasîteya fikrî û rewşên bîrî bi xwe jî pir girêdayî berhembêzkirin û çareserkirina probleman û dijwariyan e. Bîjûndarî û xweserîya fikrî jî wiha ye. Mîjî bi pîdaketin û mijûlîhiya bi probleman re sexa dibe, baxîx û bi xwe ewletir dibe. Mirov dikare wiha jî bibêje: Mîjî bi xwe hinekî ber û produktê problem û dijwariyan e. Zaroka wan û qerzadarê wan e. Li gorî teoriyekê tiştê ku însên bi xwe jî kiriye, çûna ser probleman û hewla rakirina wan e. Dîlên xurt, mîralên saxlem û îradeyên qewîn jî di nav kêferata bi probleman re tînin pê. Nexweşiyên jiyane, qiriktehlî û kezêbreşên li ser rîya pêşketinê bêaşînyayî, bêamaadeyî û hostetiyêke çendalî jî bo rakirina probleman, ranabin. Dîroka mirovatiyê, neteweyî û giş parzemînan hene piştigirîya vê dîtinê dikin û îspatan mişt in. Her pêşketinê piştî xwe dîde zanabûna berê û kelepore û tradîsyonên berhembêzkirin û çareserkirina problemên sal û qimên buhurî, jî wê awirê bêdudilî mirov karê bibêje ku her berhembêzkirin û çareserkirina problemekê qezencek e. Şewekozîk û şewedeshelatdariyek e, mîral û zirxek e, mewzî û destkevîtyek e.

Problemên mezin û biçûk hene, yên şexsî û neteweyî, herêmî û welatgîr hene. Problem ji probleman mezintir hene û hin dayikên ên din in. Hin tamor û kilîten serekî ne. Çareserbûna gelek problemên şexsî, malbatî, herêmî û hwd, girêdayî çareserkirina wan e. Gotina dawî: Tevgera rizgarîxwaz ev 15-20 sal in tovê kultureke nuh dirêşîne li welatê me. Ev jî kultura berhembêzkirin û çareserkirina probleman e. Îro ku ev bizir şîr hatiye, êdî hew tiştêkî bi me tê, problemên hew karin bi me û êdî çavên me ji dijwarî û probleman natirsîn.

Wekî hemû nirx û hêjahiyên me, muzîka kurdî bi destê xwefiroşan tê xerakirin. Êdî ew rewş gihîştîye wê radeyê ku stranên hozanên kurd ên navdar jî ji destê wan xelas nabin. Roleke Azadiya Welat jî parastina nirxên neteweyî ye. Ji bo vê yekê jî em kom û kesên ku li ser riya rast kedê didin, bi gelê xwe didin nasîn. Bi vê mebestê hevalê me TURAN YAPIŞTIRAN hevpeyvînek di gel Koma Rojhilat pêk anî.

Gotin û meqamên muzîka kurdî jî hev nabin

Koma Rojhilat ji çend kesan pek tê û çi wextê ava bûye?

● Koma me di sala 1992'yan de, piştî sazkirina NÇM'ê bi salekê ava bû, em çar kes in.

Hûn der heqê xebata xwe de karin hin agahî bidin me?

● Niha em xebata xwe di bin banê saziyê neteweyî de didomîn. Armanca me ew e ku em muzîka kurdî bi zanistî bi gelê cihanê bidin nasîn û wezîfeya xwe ya hunermendî li hemberî gelê xwe pêk binîn, ji ber vê yekê em niha di nav xwe de perwerdehiya mîzîkê pêk tînin, muzîka cihanê dişopînin û dinirxînin. Em helbestên nû çêdikin û bi piranî jî em li ser helbestên gelêrî lêkolînan çêdikin. Ji bo derxistina kasetekê em dixebitin.

Çima Koma Rojhilat?

● Niha şerekî bi qirej li Kurdistanê didome, di vî şerî de bi hezaran gund tînan şewitandin, bi hezaran mirovên me tîne kuştin û gelê me jî cih û warên xwe bi zorê tê koçkirin. Lê dîsa jî li hemberî van kirinan tu carî gelê me ji fikra azadî û serxwebûne dîr neket û ji bona vê yekê jî serhildan û rapêrîn e her roj. Ev tiştêkî pir girîng e. Ji bona vê yekê her roja

ku hiltê ji gelê me re hêvî ye û her roja ku hiltê ji bo gel rojê nû ye. Em vê yekê didine ber çavên xwe û em dibêjin Koma Rojhilat. Ew roja ku hezar sal bû li welatê rojê hilnedihat îro tîrêja wê daye hemû cihanê. Me navê koma xwe jî wê roja nûhilatî hildaye û em bi hêvî û bawer in ev roja nû wê ji gelê kurdî û gelê bindest re bibe serxwebûn û azadî.

Koma Rojhilat ji alfabe muzîkê ango ji ilmê muzîkê çiqasî haydar e?

H Her çiqas muzîka heyfî li ser formên folklorîk bi pêş ketibe jî, lê bi temamî muzîka kurdî ya folklorîk derneketiye holê. Em dixwazin hîn bêhtir derxin û rengêkî nûjenî bi gel bidin hezkirin û lê xwedî derkevin.

● Hinek hevalên me berî ku dest bi xebateke kolektîfî bikin ji muzîka kurdî hayirdar bûn, em dikarin bibêjin bingeha xwe di nava jiyana gel de girtibûn. Lê piştî ku di NÇM'ê de me dest bi xebata xwe kir, zêdetir li ser zanistîya muzîka kurdî li ser zanistîya muzîka dinyayê, em lêkolînan çêdikin û hîn dibin; li ser harmoniyê, gîtar û li ser şanê (teknîka deng) hevalên me diçin kursan, li ser enstrumanan em xwe bi pêş de dibin û ji bo

fêrbûna zimanê muzîkê em xebateke kûr didomîn.

Gava ku hûn li ser besteyan an jî muzîka kurdî dixebitin çi qaydeyan didin ber çav?

● Berî her tiştî em formên kurdî didin ber çavên xwe û li gorî wê gavan diavêjin. Bi vê rê zimanê ilmî pir girîng e û em dibêjin zimanêkî ilmî emê bikaribin çiqasî di muzîka kurdî de bi cih bikin. Mîna harmonî û hwd. gava ku em van jî bi

îro gelek meqamên muzîka kurdî nehatine bikaranîn. Mîna usûlên yekgirtî, usûlên tevlihev. Ji van usûlan gelek tenê bi erbanê hatine lêxistin, meqsedê me ya din jî ev e ku em van derxin holê. Ya din jî gava ku em besteyan çêdikin çavkanî ji bo me jiyana gel e, hunermend jî gel ne qutkirî ye. Êşa gel, jana gel, serhildana gel, rapêrîn û berxwedanên gel bînan. Em van didin ber çavên xwe û li gorî wê besteyan çêdikin.

Gava mirov li Koma Rojhilat guhdarî dike bêhna muzîkeke otantik, folklorîk û gelêrî jê tê, pîrsa min ev e, hûn vê xebata xwe çawa dinirxînin?

● Wekî we jî got, gava ku mirov li Koma Rojhilat dinêre bêhna muzîka otantik, folklorîk û gelêrî jê te. Ev rast e, ev jî ji wê tê: Gelek hevalên me ji biçûkatiya xwe û vir de li Kurdistanê, di nav gel de mezin bûne, bi gel re jiyane. Her çiqas muzîka heyfî li ser formên folklorîk bi pêş ketibe jî, lê bi temamî muzîka kurdî ya folklorîk derneketiye holê. Em dixwazin hîn bêhtir derxin û rengêkî nûjenî bi gel bidin hezkirin û lê xwedî derkevin.

Em dibînin ku muzîka kurdî ji hêla dewletên mêtînger ve tê xerakirin, bi awayekî nebaş tê bikaranîn. Cih bi cih hunermendên me kurdan jî li hemberî ki-

lamên gelî, otantik şaşî kirine. Meqam ji gotinan veqatandina, gotinên nû li ser meqamên kevin danîne û mîna besteyeke nû nişan dane. Ev tişt pir me diêşîne. Ji ber ku bingeha muzîka kurdî di van kalamên de veşartî ye; bingeha folklorê kurdî di wan gotinan de veşartî ye.

Lazim e baş lê xwedî derkevin. Muzîka kurdî baş nehateye kolandin. Di nava gel de bi hezaran klam, dîlok, lawje, heyranok hene. Heta ku ji destê me tê em van didin hev ji devê dengbêjên ku hîn sax in, ji devê îxtiyaran û hwd. Bi vê re her klamekê babetek wê heye, dîrokeke wê, sebebeke wê heye. Em van jî dinivîsin. Dengbêjî jî heye di jiyana gel de li tevdeka muzîka neteweyan binêrin, tiştêkî wekî dengbêjiyê tune ye. Dengbêjî di nava muzîka me de jî kêr mîna ye. Em naxwazin ev reng winda bibe, em dixwazin vê jî bi dinyayê bidin nasîn. Ji ber ku her dengbêjek rûpelekî dîrokê ye. Ew di nava edebiyata me ya kurdî de cihêkî girîng digire.

Her dengbêj hem dîrokzan e, hem wêjevan e, hem zimanzan e. Em der heqê dengbêjan de jî lêkolînan çêdikin. Em dixwazin dengbêjan jî bi gel bidin naskirin. Tiştêkî din, gava ku em li dîroka muzîka cîhanê dinêrin, hunermedên mezin tevan xwe li ser muzîka otantik bi

Dengbêjî jî heye di jiyana gel de, li tevdeka muzîka neteweyan binêrin, tiştêkî wekî dengbêjiyê tune ye. Em naxwazin ev reng winda bibe, em dixwazin vê jî bi dinyayê bidin nasîn. Ji ber ku her dengbêjek rûpelekî dîrokê ye.

ka gelan ji hev veqetîne.

Hûn bi çi pîvanan muzîka kurdî û ya gelên din jî hev vediqetînin?

● Di hemû muzîkên cîhanê de pîvan hene. Ji van pîvanan gelê Rojhilata Navîn jî bi kar tînin. Di ya kurdî de jî maqamên wê hene, mîna: Kurdîlî hîcazkar, çarqeh, ûşak û hwd. Ji bilî vê form hene, neqîş hene, awaz û ziman û hwd. Mîrov dikare muzîka gelan ji hev veqetîne û bibêje ev bi kurdî ye an ne bi kurdî ye. Bi vê re pîvan jî girîng in, mîna: 4/4, 2/4, 5/8, 6/8. Le belê muzîka kurdî ne bi tenê li ser van pîvanan e, hinek pîvan hene ku em wan bibêjin ez bawer im wê bibêjin ev yewnanî ye, gelo ewrûpî ye an bi tirkî ye, hinek form jî bi vî rengî hene, mîna usûlên tevlihev, usûlên bingehîn û hwd. lazim e mirov van jî bi kar bîne.

Li jor jî we qal kir, di pîvanên kurdî de pîvanî 6/8-2/4-4/4 tê bikaranînin. Ew pîvanên din çima nayên bikaranîn?

pêş de bibin. Nekirina vî tiştî kêmasiyeke pir mezin e.

Gava ku muzîka nûjen bê çekirin lazim e mirov li çi miqate be?

● Her mirov bi zimanê xwe, bi çanda xwe diji. Jiyan li gorî vê ye. Muzîk jî, ji vê bi dûr neketiye. Muzîka ku bê çekirin, divê ji gelê xwe, ji zimanê xwe, ji çanda xwe ne dûrketî be. Gava ku dûrketî be ev ne nûjeniyek e ji muzîkvanên kurd re. Her wiha muzîka kurdî li ser bingeha xwe bilind dibe, deriyê muzîka nûjenî yek jê ev e. Xaleke girîng jî gelê kurd îro di pêvajoyekê re derbas dibe, lazim e muzîkvanê kurd vê rewşê bide ber çavan, yanê şerê xwe, rewşa gelê xwe bide ber çavan û li ser vê bingehê gavan biavêje. Li dijî vê rewşê hunermend bîst gavî jî bi pêş de biçin, nabe tiştêkî, rûmeta wê xebate çênabe. Dîsa lazim e li otantîzmê miqate be ku xêra neke.

pêş xistine û ew ji xwe re bingeh qebûl kirine û bi vî rengî muzîka xwe ya neteweyî bi pêş ve birine, ev ji me re nimûneyek e, em jî dibêjin ger mirov nebe neteweyî, nikare bibe navneteweyî.

Di muzîka gelan de qaydeyên bingehîn çi ne?

● Gava ku mirov muzîkê gelan dinirxîne, hinek qayde derdikevin holê. Li gorî me qaydeyên bingehîn awayên jiyana wî gelî ne. Tiştên ku tesîrê lê dikin aborî ye, jiyana sosyolojîk, antropolojîk û ziman. Xaka welêt jî şeklekî dîde muzîka gel. Bi vî rengî mirov dikare muzî-

● Pir hindik me anî ziman, lê em dikarin hinekî din jî kûr bikin. Muzîka kurdî di zayîna xwe de di nava folklorê de hatiye afirandin û parastin. Ji bo vê yekê 2/4, 4/4, 6/8, 3/4 an jî 8/8 didomin.

Ev pîvanên din jî mîna 15/8, 15/16, 9/8 û beşên wan jî hene. Hinek klamên gelêrî jî hêla Meletê ji me re hatine, gelêrî ne, em lê dinêrin yek jê 15/8 yek jî 15/16 pir pîvanên cuda ne û zêde nehate ne şixulandin. Îro em li NÇM'ê, li Hunerkomê, li hunermedên wekî din dinêrin, hemûyan jî 3/4, 2/4, 6/8, carinan jî 5/8 bi kar anîne, pir bi pêş de nebirine. Lazim e hunermedên kurd muzîka kurdî û pîvanên wan tevan bişixulînin û bi

Hûn dikarin der barê enstrûmanên kurdî de me agahdar bikin, yan jî hûn dikarin bibêjin ev enstrûma a kurdan e?

● Em bawer in ev pirs di mêjiyê gelek kesan de heye. Heya roja îro me nedîtiye ku der heqê enstrûmanên kurdî de tu kesî tiştêkî bi rûmet bi dest xistiye. Ji bona bersiva pîrsa we jî lazim e em li sê hezar sal berê binêrin, dîrokê binirxînin. Berî mîladê bi 1500 salî li Mezopotamyê şer hebû, heya Yewnanistanê dirêj dibûn. Piştî ku ji Yewnanistanê vegeeriyay, şûnde kişiyên lîs li wê dere xwe nişan daye, enstrûmaneke tek têt e, yek jî jê dengê 'koma' li wir hiştine. Bi rastî jî li ser vî dengî û vî enstrûmanê nêzikî 150

salî munaqêşe hatiye kirin. Ji ber ku muzîkvanên yewnan digotin ev ne yên me ne. Lê çi kirin jî, êdî nikaribûn wan ji xwe veqetînin û di nava muzîka wan de bi cih bû.

Em dinêrin enstrûmanên mîna saz, qopûz, bisq ji Mezopotamyayê derbasî gelên din jî bûne, ji bo vê yekê em bibêjin ev enstrûman yên kuran e, nabe. Ji ber ku heta niha dewleteke kurdan, çênebûye, gelek enstrûman nikaribûn biparastana, dewletên wekî din ji xwe re birine, lê xwedî derketine. Dîsa tevî van bûyeran em dikarin vê jî bibêjin bilûr heye, saz heye, heta gîtar jî heye, gîtar bi xwe enstrûmaneke Mezopotamyayê ye.

Gelek sal berê derbasî Îspanya, Meksîkayê. Ji xeynî van def heye, zurne heye. Di Rojhilata Navîn de gelek welat wan bi kar tînin. Bi kurtasî rewşa enstrûmanên kurdî jî mîna ya dîroka kurdan e, hinekên din ji xwe re kirine mal yan jî bi nivîskî nehateye nivîsandin, lê em di wê baweriyê de ne ku wê ji îro û pe vê bê nivîsandin.

Li ser gîtarê ez mînakekê bidim. Hevalên me dema ku çûbûn Îtalyayê li wê derê ji wan re gotibûn: gîtar ji Mezopotamyayê hatiye. Heta ew kesê ku aniye jî navê wî "Qijika Reş" e û navê dibistaneke xwe jî daniye "Qijika Reş".

Muzîka ku hûn çêdikin, hûn bi xwe çi navî lê dikin?

● Em niha di pêvajoyeke lêkolînê de ne. Berî her tiştî lazim e em muzîka xwe û muzîka cîhanê nas bikin. Heta kategorî neyê naskirin, tiştêkî dernakeve holê. Pêşî divê mirov ilmê muzîka nas bike ji bo ku tarzekê mirov bide rûniştandin. Em a niha naxwazin navekî lê bikin, lê em dixwazin otantîkiyeke nûjenî bidin rûniştin.

Hûn di nava komê de çi enstrûmanan bi kar tînin?

● Di nava komê de vê gavê piyano heye, tûd heye, baxlama, gîtar, erbane, dahol û ji xeynî van jî em li ser ney, mey û hwd. dixebitin ku bi pêş de bibin.

Emê çi wextê karibin li vê di kasetaya we de guhdar bikin?

● Niha kasetaya me li studyoyê ye, hindik maye ku xelas bi be. Lê em dikarin mizgîniyê bidin, berî Newrozê ev kaset wê derkeve.

Belê ji kasetê ku hene cudatir, emê di kasetaya we de bibînin?

● Em bawer in hûnê hinek cudayîyan bibînin: formeke otantik, pîredengî, dengbêjiyê hûnê tê de bibînin. Pîredengiya deng û pîredengiya enstrûmanan di nava hev de hûnê bibînin.

Hûn jî dizanin ku bingeha çandê ziman e. Pîrsa min ev e: Hûn di nava xwe de kîjan zimanî bi kar tînin?

● We pîrseke pir balkêş pîrsî, em tev bi kurdî dizanin, di xebatên xwe de em bi kurdî dipeyivîn, lê gava ku tiştêkî teknîkî be, politîk be em bi tirkî dipeyivîn. Di jiyana rojane de jî pîranî em bi kurdî dipeyivîn, lê kêmasiya me di hêla ziman de jî heye.

Helbestevanekî xemgîn û dilgerm Xemgînê Remo

Ev hewar û gazî, ji layê bi hezaran 'Xemgîn'ên welatperwer û dilovan ve ku li hemû cih û waran, li hemû merc û gavan hest bi êş û azara gelê xwe dibin, bêguman, li ser rûpelên rûmetî dilan, gav bi gav, war bi war wê bêne nivîsandin.

Sînoren çavên te keskayî ne

Bo çivikên dilan,

Pepûkê..

Û xewnên hemî xewnedaran e

Ey xewna xewne-rojên min.

Ma tu caran têne jibîrkirin ew rojên têrmirin û têrxwîn?! Ew rojên ku li şûna şîrqîniya hewr û tavên biharan gurmîna topan û giregira firokan, li şûna sivikbarana adar û nîsanên Kurdistana rengîn, barîna jehr û keratiya ji asmanê kesk û şîn, li şûna leyistika balbalîskê û çavgirtîkê, tîrs û lîzîna û revîna 'çivîkên' pîxwas û tazî li ser keskesînoren 'çavên pepûkê', li nav keviyên berfê digel hewar û gaziya dayikên dilovan bi qêrîn û nalîn. Ma tu caran têne jibîrkirin ew rojên têrmirin, ew rojên têrxwîn?!

Bêzarê, bizanibe ku

Taristana dilê min

Bi du şemalkên çavên te

Ronî dide

Bûkê..

Ey ronahiya

Roniyên min.

Her çende di rewşên wisa xemgîn û neçar de li ser dilê hemû welatperweran taristanî vedigire jî, lê vegirtina taristaniya li ser dilê helbestvanekî rûnêrm û dilgerm cudatîr e ji ya her kesekî û hetanî ku li darê dinyaya gewrik hebe, ji bo ronîkirina taristaniya dil wê jar û bendewarê 'her du şemalkên çavên 'Bûka bêzar' û serbixêlî be, ta ku bi ronîya her du çavên pir evîn û xumar yê bûka serbixêlî û bêzar 'Ronahiya ronahiyên min', angû, azadî, rizgarî û bexteweriya pêdivî û ya bînavêbir bêne ronîkirin. Û:

Ji layekî ve dil arvejin e

Û ji layê di ve

Zozan e, Şehnişîn e.

Gulê, êdî were

Li hêlekê berfê bibarîne

Û li hêla dîn gula bibişkivîne

Gula min, gula min...

Ev hewar û gazî, digel kel û fîrandîna dil bi agirê evîneke tîr-rûmet, hetanî bi gihîştina roja azadiya yekcarî ve

namire, wê bidome, bidome û her bidome. Ev hewar û gazî, ji layê bi hezaran 'Xemgîn'ên welatperwer û dilovan ve ku li hemû cih û waran, li hemû merc û gavan hest bi êş û azara gelê xwe dibin, bêguman, li ser rûpelên rûmetî dilan, gav bi gav, war bi war wê bêne nivîsandin.

Bi kurtayî jînenîgariya helbestvanê me.

Xemgînê Remo, di sala 1961'ê de li Başûrê biçûk î welat, li gundê Talikê ku bi ser navçeya Derbêsiyê ve ye jî dayik bûye.

Di sala 1991'ê de yekemîn pirtûka xwe ya helbestî, bi navê "Axîna dil" li Şamê weşandiye. Ev dîwana wî ya ku destpêka berhemdana wî ye, jî gelek helbestên klasîkî pêk hatiye û helbestên wî yê berî 1985'an in.

Vêca, berî çapkirina wê dîwana xwe, ev helbestên klasîkî yê ku wê bêne çapkirin, li dawîya sala 1990'î, jî bo nîrxandinê nîşanî min dan. Wê hingê, min jê re got ku; ev helbestên te lawaz in, gelek helbestên te yê hevçerx ku di astekî berbiçav de ne, hene. Li şûna van helbestên xwe yê klasîkî û lawaz, tu çima van helbestên xwe yê ciwan û hevçerx nadi çapkirin?!

Xemgînê Remo, li hemberî vê pîrsa min, bi zîmanekî nerm û bi xwe bawer, wisa bersiva min da; Ev helbestên ku tu wan lawaz û ne hêjayî çapkirinê dibînî, berhemên min ên destpêkê ne. Li ber dilê min pir şîrîn in.

Ya dîtir jî, dema ku ez duwemîn pirtûka xwe ya ku jî helbestên min ên nûjen pêk hatiye derbixim, wê çawa pêşdeçûna min ya di helbestê de bê zanîn? Ji bo ku xwendevan cudahiya di navbera her du pirtûkan de karibe bi sanahî bibîne û binirxîne, bê ka di ristina helbestê de pêşkeftin bi min re çêbûye yan na. Ji ber vê yekê ez dixwazim ev helbestên min ên klasîk derkevin.

Her wisa Xemgînê Remo, digel hevalê xwe M.Hemo, duwemîn pirtûka ku jî helbestên zarokan pêk hatiye, bi navê "Civata Kufîlkan" di sala 1994'an de çap kiriye. Temet ku ez dizanim, helbestvanê me romanekî romannivîsê tirk Orhan Kemal jî, jî zîmanê erebî wergerandiye bo zîmanê kurdî, lê hîna nedaye çapê. Ji bilî ristina helbestanî û wergêranê, Xemgînê Remo, li ser zî-

manê kurdî, di her keys û delîveyê de dixêbite û jî bo hinek govarên kurdî, bi taybetî jî ji bo kovara 'Zanîn'ê kurteçerok û helbestan xweş dinivîse.

Helbestvanê kurd Xemgînê Remo, niha jî li Derbêsiya Binxetê bîneçîh e û berdewam e li ser karê xwe yê taybet.

Bi hêviya berdewamkirina ristîn û weşandina helbestên ciwan, digel daxwaza me ya serkeftinê bo helbestvanê kurd Xemgînê Remo, bi du helbest wî 'çivikên bendkirî' a ku jî bo zarokên pîroz ên Zagrosan hatiye darijtin, ezê nivîsîna xwe bi dawî bînim.

Û "Dayka min"

Lerizandin:

Wê gava ku awirên te

Lî dergehê dilê min didan

Çend çivikên bendkirî

Bi tîrs jê hilfirîn û

Li reş-sînoren çavên te

Lerizin...

Wê gavê min nasî;

Tê giyanê min jî dagir kir

Û di şehnişîna laşê xwe de

Ez mam dil..

Ey talankaro;

Spî-deşta şînga min

Bo te mîrg û çîmen in

Bi nazdarî,

Gul û bişkojan bin bike

Û li ber simê hespê xwe

Berbad neke, talan neke...

Dayika min

Dayika min

Jiyana xwe tev de

Bûrand

Bi rondik û keseran,

Kincên wê timî reş in

Ji reng-jiyana wê ya reş

Heger carekê

Kincên spî li xwe ke

û rûgeş

Stranên evîniyê

Bistirê

Ma wê çi bibe?!

Vê hefteyê çalakiyên li navendên çandeyî ev in:

Li NÇM'ya Stenbolê

● 08.12.1996 **Yekşem**: Ji Teatra Jiyana Nû: Deweya Generalên

Teneke, saet:17.30

● 11.12.1996 **Çarşem**: Gotûbêj: Aslan Başer Kafaoğlu "Projeya GAP'ê", saet:18.00

● 13.12.1996 **În**: Fîlm: Heval (Arkadaş), Yılmaz Güney, saet: 18.00

● 14.12.1996 **Şemf**: Panel: Zagona Reveberiya Bajaran û Paketa

Demokratîkbûnê, saet:14.30

Konser: Koma Gulên Xerzan, saet:17.30

● 15.12.1996 **Yekşem**: Konser: Bilgesu Erenus

Li BEKSAV'ê çalakiyên vê hefteyê

● 08.12.1996 **Yekşem**: Pêşangeha Wêneyan: "Mirov bi mafên xwe mirov e", saet:18.00

● 11.12.1996 **Çarşem**: Fîlm: Tayfe-Seruyen-Kont., Charlie Chaplîn, saet: 18.00

● 13.12.1996 **În**: Fîlm-Gotûbêj: "Di siya tarî de" û sohbet bi Lale Mansur re. Saet:18.00

● 14.12.1996 **Şemf**: Gotûbêj: Helbest û Xelat. A. Yücel, M.Güzel, S. Sarioğlu, M. Köz, saet:15.00

RÛDAN

Generalê Teneke

Di perdeya sêyemîn de jî mijar zêdetir balkêş dibe. Gundî dadgehekê ava dikin, şivan dibe hakim Generalê Teneke û leşkerên wî dadirizînin, heta ji bo Generalê Teneke parêzerekî jî tînine dadgehê ji bo ku darizandin bi edalet be.

Teatra Jiyana Nû van rojan listikeke ku Hüseyin Kaytan nivîsiye bi navê "Daweya Generalê Teneke" li Navenda Çanda Mezopotamyayê derdixê ser dikê. Listik ji sê perdeyan pêk tê, li gorî perdeyan bikaranîna dekor, aksesuar û kostûman jî dewlemendiyekekê dide listikê. Ew listika di sala 1993'an de hatibû listin, pişt re di sala 1994'an de jî ji bo kostûmê Generalê Teneke li NÇM'ê doz hate vekirin, ev doz hê jî didome.

Teatra Jiyana Nû jî di sala 1991'an de di bin banê NÇM'ê dest bi xebatê dikin, pişt re di sala 1992'an de navê "Teatra Jiyana Nû" li xwe datînin. Berî çend mehnan jî ji bo bîranîna Apê Mûsa bi navê "AP.." listike li dar xistin.

Ev listika dawî yanê "Daweya Generalê Teneke" bi kadroyeke pir berfireh tê listin, di her perdeyekê de çend listikvan cih digirin, di listikêde hem nûjenî hem jî bi nixên gelêrî digel cih digirin. Li aliyekî şivanek generalekê dadirizîne, ji aliyekî ve jî di firavîne de diçe pezên xwe didoşe. Perdeya destpêkê jiyaneke rojana ne ya ku kurd dijîn nîşan dide, her tişt ji rêzê ye, pişt re ku şivan bi gerîlayekî re dibe hevnas, îcar jiyana şivan hêdî hêdî diguhere. Ew pêşî înasanekî cahil e, nîzane welatparêzî çî ye. Piştî ku gerîla jê re dibêje: "Tu welatparêzî?" di jiyana wî re û ya gundiyan de guherîn çêdibe. Di perdeya duyemîn de jî mijareke hîn cihê-reng hildidine dest û ziman jî bi tirkî ye. Îcar jî ber ku tirkîyên gundiyan bi gerîlayan re çêbûne, leşker tene gund bi wê hatinê re Generalê Teneke jî dertê holê. Navê Generalê Teneke zêdetir bi kostu-

mên wî re dertê holê, li ser cilên wî yê leşkerî jî tenekeyan bigire heta logoyên rojnameyên tirk her cure nîşan hene û ew "Radikal" e jî. Lê şexsiyeta wî ne tenekeye, zêdetir mirovekî nîjadperest e.

Di perdeya sêyemîn de jî mijar zêdetir balkêş dibe. Gundî dadgehekê ava dikin, şivan dibe hakim û Generalê Teneke û leşkerê wî dadirizînin. Di wê perdeyê de jî hin listikvan diguherin. Gundiyên bêçek di destê wan de darek, Generalê Teneke tînine dadgehê. Dadgeh li navenda gund hatiye avakirin, heta ji bo Generalê Teneke parêzerekî jî tînine dadgehê ji bo ku darizandin bi edalet be.

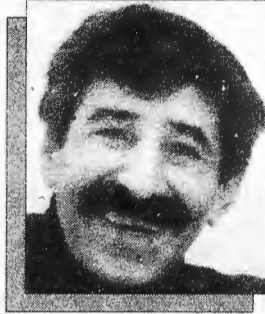
Listik zêdetir mirovan dide kenandin. Her wiha hem di kostûman, hem di aksesuaran de dewlemendiyeke heye û naverok jî xurt e. Li aliyê din listikvan jî pir baş rola xwe pêk tînin, psîkolojiya wê jiyane pîr baş derdixîne holê, divê herkes li vê şanoyê temaşê bike.

Li ser kêmasiyan jî mirov dikare van bibêje, zimanê kurdî hin kes pir mekanîk bi kar tînin an ne rihet in an jî baş nizanin. Di perdeya duyemîn de bi zimanê tirkî tê axaftin yanê Generalê Teneke bi zimanê kurdî nîzane ji ber wê jî bi tirkî diaxive, di perdeya sêyemîn de jî bi kurdî diaxive. Ji bo listik zêdetir cidî be gelo Generalê Teneke nikaribû bi zimanê tirkî biaxivîya, an jî di perdeya duyemîn de bi kurdî biaxivîya? A din di jî di dema darizandinê de du heb şahid tînin li ser Generalê teneke şahidiyê didin, lê wisa xuya ye ku Generalê Teneke ji qal û belayê vir ve qetliama kurdan pêk aniyê.

M. AGIRÎ

TÎŞK

SÜKRÜ GÜLMÜŞ

Dil-bombeyên gelê min

Zeynep Kinacı, navê xwe nû kir. Navê wê yî nû, bû Zîlan Xweşdîlan!.. Gava ku min, ew çalakiya Zîlanê bihîst, dilê min ji pêre teqiya. Ez lerezim. Ez pejkim. Bi Zîlanê re, ez firiyam. Her parçeyekî dilê min, bû pîzotek di nava dilê dijmin. Her perçê min hate ziman. Got: "Nebes el.. Ew dijmin ji aştîyê, ji biratiyê, ji însanîyê fêhm nake. "Yek..Dido..Sisê Leyla!..". Lê min Leyla Kaplan bihîst. Dengê mezîna da. Zîlan Dersim, Leyla Edene, Güler û Bermal Sêwaz!.. Ji Koçgîrî, ji Zîlanê bigirin ta; Hizanê heta Fîzanê keçên kurdan bûn dil-bombeyên gelê min. Bûn tîrsa dilê dijmin, zelzeleya mîladekî nû, yê gelê Kurdistanê. Bi wan çalakiyên dîrokî ketin nav refên şehîdan. Her tim bijîn kulîlkên azadiya welatê min.

Ger, her mirovê kurd wan keçên kurd û wan çalakiyên wan ên mezîna bi bîr bine. Li ser wan bifikire. Ka ji me re çî dibejin? Cara yekemîn ez, ji bo xwe bêjim: Pênûsa xwe bikim, emirberê dilê xwe. Ka cara yekemîn ew çalaki jî min re çî bi bîr tînin.

Ez, li dîroka însanîyete vegerim. Diçim noqta Îsa. Îsa, mîladek e. "Berî Îsa", "Piştî Îsa". Her mirov jî dê û bavekî tê dinê. Lê belê dayika herî mezîna û yekem, dayika tebiyet e: Însan; jî hembêza tebiyatê çêbû. Ew rihberê bi navê "Însan"; li hemberî dayika xwe tebiyetê derket. Diranên wê şikandin. Hefsar xiste stûyê wê. Pêşî însan serî hilda. Serhildan û berxwedan bû şexsiyeta însanîyeteke mezîna.

Berî mîlet û neteweyên qehreman; qehremanê wan gelan hene. Hêzên karker hene. Di dîroka peşveçûna însanîyete da; her mirov, dizê agir Prometûs, daxwazvanê hilatîna rojê, serokê xulaman Spartakûs nas dike. Di nav însanên mezîna de, di nav feylezofan de, Arîsto, Pisagor, Galîlo, Kopernîk, Bruno, İbn-î Rûst, Hallac-î Mansur, Kawayê Hesinkar bîr tînin. Jehr dane Arîsto. Wî mîna şîr û şerbetê vexwar. Prometûs bi texta ve girêdan. Kezêba wî bi wawikan dan perçekirin. Bruno şewitandin. Hallac-î Mansur, perçe perçe kirin. Pîrsultan bi dar ve kirin. Lê tu car nedamet ji devên wan nehat bihîstin.

Rûleta rusî, harakîriya japonî, duelloya însanên birûmet yek bi yek derteketin holê. Piştî şerê cihanê yê dudîyan Kemîkaze; xwe dîyarî kir. Di Rojhilata Navîn de filîstîniyan gerîlayên întixarî pêk anîn. Îslamî Cîhad û pir însanên xwedî armanc canê xwe feda kirin. Ew pêgava yekemîn, çalakiya dîrokî û çirîskên şerên azadiyê, bi Zîlanê li Dersimê dest pê kir li Kurdistanê. Berî ku ew çalaki bîn holê Serokê Giştî yê PKK'ê A. Öcalan, ev diyar kir: "Her kurd êdî bûye bombeyekê..." Lê belê kesî guhê xwe neda wê bangê. Ger em hez bikin, an nekin, em rastiye bibînin, an nebînin Abdullah Öcalan serokê PKK'ê ye û ew jî bi giraniya pêşengiya gelê Kurdistanê dike. Divê em bandora vê hesûdiya ramyarî betal bikin.

Îro ew çalakiyên ku dibin bi destpêka Kawayê Hemdemî Mazlum, Pîr Xeyrî, Ferhat û hevalên wî dibin. Wan rê vekirin, Zekî ye û Rehşanê ala me bi canê xwe hejandin. Duh bi dehan, îro bi sedan; sibê bi hezaran însanên me wê wan çalakiyan bikin. Dijmin bi xwe dilîze û dilerize, gelê kurd ger tu rabî. Şoreşa mezîna tîyê bi pêk bîni. Dê rabe gelê min!..

Rovî û dîk

Dîk û mirîşkan di gundekî de li gel hev jiyanekê baş û xweş dibirin (dibûrandin). Di nav wan de dîkekî bi aqil û têgihîştî hebû ku mirîşk û dîkilên din rûmeta wî digirtin û pir pêwendîkarên wî bûn. Wî dîkî her dema dîkil û mirîşkên din dîtibûna, gazî wan dikir ku li ba hev rûnin û biaxivin. Dîk digot:

– Werin da em ji tecrûbeyên yek û du îstifade bikin, ta ku em nekevin telkên rovî, tajî û wawikan.

Rojekê dîk ji lîsê (ji Pîna) xwe derkevt û ji bo gerê çû deştê. Bihar bû, daran belgên xwe bişkivandibûn, bêhna gulên li hewa pir bû. Dîk ji wan rindahî û tazetiyên bi şewq hat û bi dengê bilind bang da.

Roviyekî ku nêzikî lîsê wî bû, gava dengê dîk bihîst bi aliyê wî ve çû ku wî bigire. Dîk gava rovî dît, pir da çû ser darê. Rovî mekar dît ku dîk ji deştê wî derçû, nêzikî darê bû û bi dengê nerm:

– Axayê dîk, selam-ji te re! Tu ji bo çîyî ser darê, qatî tu ji min ditirsî. Axir dijminatî di navbera me de nîn e. Çawa min dengê te bihîst ez pir pê xweş bûm. Bibîne hewa çend baş e, deşt tev şîn e. Were, di vê hewayê hinde xweş de em hinekî bi hev re peyase bikin û tu bi wî dengê xwe yê xweş û şîrîn bo min hinek stranên bibêje.

Dîkilê ku gelek çîrok li ser hileyên rovî ji dostên xwe bihîstibûn, zanî ku hileyek penhan di nav van axaftinan de heye. Got:

– Belê hewa xweş e. Deşt ji şinkahî ye û dengê min ji xirab nîn e. Lê ez te neniyasim (nas nakim). Ez hind dizanim ku tu roviyek î û divê dîk li gel roviyan dostaniyê nekin. Rovî dijminê dîk-û mirîşkan in.

Ez hind bi aqil im ku li gel dijminê xwe dostaniyê nekim. Rovî got:

– Te got dijmin? Dijmin kanê? Qatî te agah jê nîn e ku şêr ferman daye û hemî sewal bûne dostên hev, divê çî sewal azarê li gel ên din nekin. Vê gavê gurg û mih ligel hev dost in. Se çî kar bi rovî nîn e. Mirîşk li piştê tajî siwar dibe û li deştê digere. Ez sosretmayî me ku tu ji vê fermanê bê agah î.

Dema rovî ev gotin digotin, dîk gerdana xwe bilind kiribû û li rêka ku diçû gund mêze dikir. Rovî pirsî:

– Tu li ku derê mêze dikî? Çi re tu guh nadî axaftinên min? Dîk got:

– Sewalekê dibînim ku ji gund bi vî alî ve tê, nizanîm çî sewal e lê piçekê ji te mezintir, guhên pehn hene û bi lez tê vî rexê me.

Rovî dema ku ev gotin bihîstin axaftinên li gel dîk û bi dest xwe xistina dîk hêla û reviya da ku erdekî tenha ji xwe re peyde bike.

Dîk dît ku rovî gelek tirsîya, got:

– Tu dê bi ku de biçî? Sebir bike, da bibînim çî heywan e dihêt. Belkî roviyek be. Rovî got:

– Ne xêr, ji nav û nîşanên ku te dayin kifş e ku ew sewal se ye. Navbera me û seyan ne xweş e. Dîk got:

– Ma te nedigot êdî di navbera sewalan de dijminatî nemaye û hemî li gel hev dost in?! Roviye ku di revî got:

– Bo çî? Lê ez ditirsim ku wî seyî wekî te fermana şer nebihîstibe. (Azfa.3. rûp:48.49.50.)

BERHEVKAR: ABBAS ALKAN

Hemî bi hev re

Kotran (kevokan) bi azadî û sadî li ber asmanê avî perwaz didan û bi azadî û leyizan ber bi asmanê şîn ve lezzet dibirin. Piştî mudetekê, ji ber westana xwe li cem darekê sekinîn. Li derûdorên darê dendikên tehlî hebûn. Yekê ji kotran ew dendik dît. Hêdî çengên xwe vekirin û nêzikî binê darê bû. Çend dendik (danîk) xwarin dendik taze û xoş, bi tam bûn. Li hevalên xwe kire gazî da ku ew ji van dendikên xoştam bixwin. Kotir hatin bin darê, li rexê (kinar) danîkan dadan û mijûlî berhevkirina dendikan bûn. Wextê baş têr bûyîn, yekê ji kotran xwe amadeyî firdanê kir, çengên (baskên) xwe hilhejandin (daweşandin) da ku fir bide, lê nekarî bifire. Pê hesiya ku bi piyê (bi lingê) wê ve girêyek heye. Kotrên din ji çeng hilhejandin da ku bifirin, lê bendikê dekê (telk, dav) piyên wan girtibûn û nedikarin ji erdê bilind bibin.

Nêçirvanê ku di kozikê de bû, dengê çengên kotran bihîst û bi xweşahî (dixweşî) ber bi wan ve bi lez hat.

Kotran zû-zû çengên xwe lêk didan, her yekê ji bo rizgariya xwe dikişand, lê çu (yek ji wan) ji erdê ranedibûn, dîsa diketin. Heryekî li koşê xwe benikê davikê radikir lê hêştta bilind nebûyî, dîsa dikevt. Kotra zana û hişyar ku navê wê Toqî bû got: “Geli hevalan, heq ew bû ku dema me dendik dît, diviya bû me hizir kiriba bê ka çî kesî ev dendik anîne. Çi ra ev dendihêr taze û xoştam, rêtîne (rijandine) binê vê darê. Ger me hizir kiriba, em nedikevtine kemîne. Niha jî, eger em kêmekê (piçekî) hizra xwe (ramana xwe) bikin û hevkarîya hev bikin, em dê karibin rizgar bibin. Niha bêhnekê vedîn û gava we fermana min bihîst, hemî li gel hev bi aliyekî de firbidin.”

Nêçirvan bi lez bi ber darê ve dihat, di vê navberê de Toqî fermana firdanê da. Kotran bi fermana wî re yekbar perên xwe vekirin û dek ji erdê rakirin û berhewa bûn, firîn.

Nêçirvan bo xwe got: “Di dawiyê de ev kotre dê westin û dê dadene erdê, ya baş ew e ku ez wan bişopînim (li dûv wan biçim). Lê kotran hindî ku hêza xwe heyî per vedidan û ji ber çavên nêçirvan winda dibûn. Piştî çandekê li kinarê coyê avê dadan erdê.

Li ber kinarê coya avê hêlîna mişkekî hebû ku mişk ji kevn de dostê Toqî bû. Mişk di hêlîna xwe de di xew de bû, ji dengê çengên kotran hişyar bû û ji hêlîna xwe derkevtê derve. Gava mişk Toqî yê dostê xwe yê qedîm dît ku giriftarê (esîr, dîl, girtî) telkê ye (davê ye), ji ber birîna bendê (qeydê, davê). Toqî nêzikî wî bû. Toqî got: “Dostê min, pêsiyê benda piyên hevalên min veke. Dilê min dixwaze ku yaranên min ji min zûtir azad bibin.

Mişk bi lez benda telkê cawî girt û hemî benik parçe parçe kir kotr tevde azad bûn û ji mişk re spas kirin. Hinek av vexwarin, paşê bi azad û şad ber bi asmanê şîn de firîn.

Dema ku kotran dubare azadiya xwe wergirtin, bi hev re biryar dan ku êdî çî xeletiyên xwe dubare nekin ta ku nekevin dek û dolabên nêçirvanan û êdî neyên girtin...

BERHEVKAR: ABBAS ALKAN

Li ser wergera 'Biyani'ya Camus

Fawaz Husên, bi şeweyek giştî di warê wergerê de bi ser ketiye û xwîner li taybetiyên zimanê jêwerger û lêwerger werdiqile. Ligel vê yekê di warê rêziman, vekît, teşeyên peyvên û devoka herêmî de tiştên beloq jî hene.

Klasikên edebiyatê yên cihanê, ne bi awayekî lezginî be jî li zimanê me tînan wergerandin. Xwîner (xwendevan) jî bi zimanê xwe çêj û tehmê ji wan berhemên navdar distînin. Yek ji wan xwîneran jî ez im. Bêyî ku ez wan klasikan bi zimanekî din (wekî tirkî) bixwînin, pêşî ez bi zimanê xwe dixînim û bi vê yekê jî gelek şad dibim.

Di afirandina vê îmkânê de pareke mezin a Weşanên Nûdemê heye. Ji bo nimûne, wê berhemên kesên bi nav û deng mîna Dostoyevsky, John Steinbeck, Çexov, Samuel Beckett bi kurdî weşandin. Her wiha romana hêja ya Albert Camus jî dîsa ji aliyê Nûdemê ve bi navê "Biyani" hate çapkirin. Wergera wê ya ji fransîzî jî, Fawaz Husên kiriye.

Gava min ew xwend, min bala xwe bêhtir neda ser çawanîbûna berhemê. Çimkî otorîteyên edebiyatê jî zû de der barê wê de biryara xwe dabûn. Jixwe Fawaz Husên pêşkeftî xweşik li ser danesîna Camus, ji her hêlê ve, nivîsiye. Di derekê de wiha dibêje:

"Mirov dikare anuha ji xwe biþîrse çima ev pirtûka biçûk wîqasî deng da û bi sed caran hat çap kirin

û wergerandin? Bêtirî pênçî salî piştî derketina wê li weşanxaneya Gallimardê, ev pirtûka hêna bala rewşenbîr û xwendevanan bi xurtî dikişîne û hêna tê wergerandin. Çima? (...) Çima ew bûye berhemeke cihanî, geytî? Bersiv bêguman ê dirêj be lê mirov bi kurtî bibêje ku berdewama wê pirtûkê bêguman bi hunermendiya Camus û bi nêrînên yên wî li ser pirsên pûçiyê ve girêdayî ye. Her yek jî dikare rojekê ji rojan xwe di Meursault de bibîne."

Ê min dêhna min, di dema xwendinê de jî, li ser wergerê bû. Ma nayê gotin ku werger nivê nivîsê ye. Eger wisa be, nexwe em dikarin bibêjin ku di zimanê kurdî de şîrkê "Biyani"ya Camus Fawaz Husên e! Ji ber vê çendê mijara wergerê ji min re girîng e û ez pûteyê mezin bi vî kar û şolî didim.

Fawaz Husên, bi şeweyekî giştî di wergerê de serketî ye. Wergereke delal kiriye, bêteredût dibêjim ku yek ji wergerên hêja û tîkûz e. Xwîner li taybetiyên zimanê jêwerger û lêwerger werdiqile. Eger em bi awayekî din bibêjin, bêhna zimanê jêwerger yanê fransîzî jî xebatê tê. Ev jî tiştêkî siruştî (tabîî) ye. Çimkî werger ne adabtekirin e. Zimanekî

Biyani, roman/108 rûpel Weşanên Nûdemê

fambar, rewan derketiye holê. Gava mirov dixwîne, wekî agir bi pûş ketibe, a wisa xweş lê diçe.

Ligel vê yekê tiştên ku li xweş me nehatin jî hene. Ew jî di warê rêziman, vekît yanê rastnivîs, teşeyên peyvên û devoka herêmî de xwe didine xuyakirin. Ha, em vê jî bibêjin ku hin hevok bi rastî beloq diman û ez dihejandim, mînak: "Keysek wilo ketibû min" û "Nêrîna wan di min de çi bû?"

Em bînin bîra xwe ku tiştê li xwîner deriyê berhemê vedike ziman e, ku ziman sivîk, rewan û fambar be, naveroka wê çî dibe bila bibe, xwîner zû bi zû wê jî destê xwe dernaxe. Tenê ku di her warî de hevgirtinek hebe û xwêdaneke baş di ber de hatibe rijandin. Ji aliyê din ve, weşanxane jî di van karan de xwedî berpirsiyê ye. Mafê wê yê sererastkirina berhemê heye, wekî ji aliyê rêzimanî, vekît, standarta teşeyên peyvên ve.

ZANA FARQÎNÎ

Jiyana Rewşen

Kovara Navenda Çanda Mezopotamyayê Jiyana Rewşen bi hejmara xwe ya sêyemîn derket pêşberî xwendevanan. Di vê hejmara kovarê de gelek nivîsên cihêreng hene. Di berga pêşîn a kovarê de wêneyê rewşenbîrê kurd Osman Sebrî heye. Nijad Yaruk bi sernavê "Apê Osman Sebrî pir got û wek xwe got" balê dikişîne ser muxalafiya rewşenbîrê hêja. Li aliyê din Feqe Husên Sağınç pîrê helbesta kurdî ya klasîk Melayê Cizîrî bi me dide nasîn.

Di kovarê de nivîsa Zana Farqînî ya li ser "Navê stranan" hêjayî pesnê ye. Dîsa li ser Tungenyev nivîseke Adnan Alp balê dikişîne. Ji bilî nivîsên ku me li jor qala wan kir, nivîsa M. Zahir Kayan a bi navê Arzeba di vê hejmarê de jî didome. Her wiha Müslüm Yücel bi navê "Gel, ne girdav in ku avê hilneçinin!", Medeni Ayhan bi nivîsa xwe ya bi sernavê "Di çanda kevin de çêr, berzeqî û lînavkirin" dibin mêvanên vê hejmara Jiyana Rewşen.

Dîsa M. Zahir Kayan nivîsên xwe yên di bin sernavê "Kakil" didomîne. Wekî navekî nû Cemil Denli bi nivîsa xwe "Ji bo çî romana kurdî pêş-nakeve?" balê dikişîne. Her wiha wê di hejmara kovarê de çîroka Hesen Zinar "Rizgo" jî cih girtiye. Tekane nivîsa bi tirkî ya vê hejmarê jî, M. Zahir Kayan nivîsiye:

Gunehên bajarekî

FAYSAL DAĞLI

Berg di zimanê almanî de tê wateya çiya. Li vê paytexta Prûsyayê ya betilandî, gelek tax hene ku navê wan bi "berg" diqede. Lê tenê çiyayekî biçûk heye li bajêr. Navê wî çiyayî Kreuzberg e, Kreuzberg hem çiya û hem jî taxek e. Bi kurdî; "çiyayê bixaç" e.

Ev çiya û ev tax li nav Berlînê ne. Lê Berlîn bajarekî li rastê ye. Bajar li ser erdekî rast hatiye avakirin. Yanê Kreuzberg wê paşiyê li Berlînê hatiye zêdekirin. Ev çiya ji dema nebûlatiyê rojgêranê nemaye, lê ji demêke bi qasî

nebûlatiyê germ, ji şerê cihanê yê düyemîn maye.

Piştî şerê mezin, Berlîn bûbû wekî kûmê ku di bin lingên zarokan de pelişi. Berlînê bi xezeba Xweda re pêşbazî kiribû û xwe di xwe de winda kiribû.

Heta girê dawîn ê ku li ser ala spî bê daleqandin bi erdê re rast be û heta tenê bi bêsûciya zarokên nezayî û kûçikên kuçeyan çok bidin, bi agirê adeleta mirovahiye hatibû şuştin. Ê en ku ji şaristaniya cemidî mabûn; laşên mirovan ên bêaheng, girên hesin û polayê helandî... Ê wîcdane reş ê neteweyekê, ku ji hîcrika labîrenta xwekujiyê hatibû rizgarkirin.

Bajar jî wek mirovan in. Îmajên wah, rûyên wan û sembolên wan hene, êş û şadiyên wan jî. Wekî mirovan, ên ku di şeran de wînda dibin hene, yên ku salên xwe, kuçeyên xwe, meydanên

xwe, ewladên xwe û evîndarên xwe wînda dikin hene.

Belê Berlîn xwediyê windahiyan mezin e. Piştî şer jî bo ku bajarê ku xwe di bin xirabayên xwe de veşartibû, çareke din derxin hemberî rojê û jiyane li cihê ku sekiniye careke din bidomînin, jinên bajêr ên bêsiûd ên ku bêhnên xwe rizgar kirine, ketin heraketê. "Die Trümmerfran" yanê jinên xopanan destên xwe yên bi efsûn li Berlînê gerandin.

Û jinên xopanan; kirêj û zingara ku bi bombeyan ji vî bajarê gunehkar hatiye paqijkirin civandin. Jinên ku mêr û manewiyata xwe wînda kirine, bi mil û piştên xwe yên zirav laşên bajêr rakirin.

Miriyên Berlînê, Berlîna mirî li Kreuzberge veşartin. Gora bajêr, li ser tevî xaçekî mezin bilind bû.

Belê, gunehên Berlîn wekî çiyekî biçûk mezin bûn.

Bila rexne nebe mexne

Li hin deverên kurdan peyvên li dû hev tîn gotin. Tîpa "m" şûna tîpa yeke-mîn a peyvê digire, di gel peyvê tê bilêvkirin. Mînak: Baxçeyan maxçeyan, ziman miman,..... Bi rastî bingeha wê ya rîzmanî heye û ev jî karê ziman zvan e ku wê şirove bikin. Min bi vê pêşgotinê xwest ku ez li ser rola rexneyan di jiyana gelan de rawestim. Her wiha min divê ez awayê rexneyan ku dikare bingehên civakî, di hemû waran de xurt û geş bike, destnîşan bikim. Mebesta min ev e ku rexne, her tiştî bi awayekî zanistî şirove bike ji bo pêşvebirina babetên rexnekirî, da ku berhemên bîngînkirin bi kirar û naveroka xwe.

Rexne girîng e di jiyana me kurdan de, nemaze di warên wêjeyî, siyasî û aborî de jî, da ku hesta gel firehtir bibe ji hêlekê ve û ji hêleke din ve jî xebat û karên rewşenbîr û siyasatvanan rast bibin û ew berdewam nekin li ser riyên xwe yê şaş. Rexneya bêkî wê karibe rayeke giştî û şareza ava bike, li dijî bîr û bawerî û gavên şaş.

Nîqasha ku bi nivîsa D.Ş Tizyanî dest pê kir, hişt ku ez li deriyê vê mijarê bixînim. Ew nivîsa ku Tizyanî nivîsbû di rojnameya Azadiya Welat, hejmara 35'an de û lêvegerandina Weşanxaneyê "Avesta" di hejmara 36'an de, dema min dît, min fêhm kir

Rast e, zevî û gulistanên edebiyeta kurdî tunin û ezmanê edebiyetê nivîs û berhemên dixwaze ku tîna xwe têr bike. Lê li gorî bîr û bawerîya min, divê weşanên bîngînkirin ne bi lez û bez bin. Divê berhemên giranbiha di ezmanê edebiyeta kurdî de bifirin û ronîyeke zelal bidin cihanê.

ku gufûgoyek ne rast tê kirin, nemaze ji hêla berpirsê Avestayê ve.

Min her du nivîs xwendin. Di nivîsa Tizyanî de, min tiştêkî şaş nedît ji bilî mijara 'nebûna pirtûkên Ewdila Pêşew', lewre çend berhevokên Pêşew hene. Nivîsa wî di warê danasîna helbestvanê kurdê başûrî Pêşew û wergera helbestên wî de bû. Tizyanî çend rexneyên biçûk ji her du wergeran re (R.Keskin û B.Hebîb) diyar kirine. Nivîsa Tizyanî ji rîya dansînê û agahdarkirina xwendevanan derneketiye. Lê tiştê ez êşandim lêvegerandina Xwediyê Avesta bû, wî bi hêrs gotinê xwe nivîstin û bi Rojnameya Azadiya Welat rola çapemeniya kurdî rojên îroyîn de da nasîn û bêyî guhên xwe ji rexneyan re veke û bersivê bide û bi awayekî hosteyekî şaş nake li dawîya nivîsa xwe got: Hinekî din mesûliyet!..... Hinekî din cîddiyet!.....

Rast e, zevî û gulistanên edebiyeta kurdî tunin û ezmanê edebiyetê nivîs û berhemên

dixwaze ku tîna xwe têr bike. Lê li gorî bîr û bawerîya min, divê weşanên bîngînkirin ne bi lez û bez bin. Divê berhemên giranbiha di ezmanê edebiyeta kurdî de bifirin û ronîyeke zelal bidin cihanê.

Zor spas ji weşanxaneyê Avesta û her kurdekî ku bi pênuşa xwe, bi zimanê zikmakî dipeyive, dinivîse û diweşîne re, karê wan cihê serbilindî û pesnê ye. Lê weşanên bilez û bez wê rê li ber nîşên nû re winda bikin. Weşanxaneyê Avesta hinek ji pirtûkên giranbiha weşandin Mînak: "Bîra Qederê" ya M. Uzun, "Ji Nav Şîrên Min" ya Ş. Bêkes û "Mîrî Ranazî" ya H. Usiv. Lê weşanxanê berhevokê Birakujî ya A. Pêşew bilez û bez dirxistiye. Hêviya min ew e ku singê me firehtir be ji rexneyan re. Û rexnevan jî rexneyên xwe bi awayekî zanistî û bi dilekî berketî li xwe bigirin. Bila rexne bibe rexne, ne mexne!

ABÎDÎN KARDUXÎ

Dûpişk

Dûpişk ji beqê re dibêje: "Min ji çem derbasî hêla din bike". Beq dibêje: "Bawerîya min bi te tune, tu dê bi min vedî". Dûpişk dibêje: "Ez te bi vedim tuyê bimirî. Wê demê ezê jî bixeniqim". Ev gotin dikeve serê beqê, daxwaza wî dipejirîne. Dûpişk li piştê beqê suwar dibe û dikevin nava avê. Di nivê rê de şewatek ji paş stûyê beqê tê. Beq fêhm dike. Ji dûpişk re dibêje: "Ma tu jî dê bimirî, te çima bi min veda?" Dûpişk dibêje: "Ez bizanim ku ezê bi-

mirim jî, ez dîsa bi mirovan vedidim. Tebîeta min ev e. Divê ez bi mirovan vedim."

Rewşa dûpişk, dewleta tirk tîne bîra mirov. Di gel evqas hewlên aştîyê ew hîn şer tercîh dike, rayedarên dewletê ji bo şer dikarin welatê xwe jî bifiroşin.

Di dîrokê de bi qasî şah û padîşahan, wezîr û sedrezam jî xwedî roleke mezin bûne. Hin car bi fêl û dafan padîşah xistine bin bandora xwe. Ew xapandine, ji xwe re cih çêkirine. Îro Tîrkiye û dewletên împeryalist wekî sadrezam û padîşahan in. Lê di dîrokê de jî, îro jî ya ku bi ser ketiye desthilatdarî ye; dewletên împeryalist ên xwînrej in.

Lê belê ew mafên xwe diparêzin. Hemû politîkayên xwe li gorî pêwîstiyên sermayeyê çêdikin. Brîtanya ji çend bombe yê-

îrlandaniyan xof digire, pê re li dan û standîne dike. Bi sistemê rê ve diçin. Tîrkiye bûye xerabeyek. Hawirdor dirize. Gel di halê serdema navîn de ye. Ji avakirina xwe ta îro dewleta tirk bi fêl û dekan li ser piyan maye. Di bazara dinyayê de xwe rind firotiye. Li stûyê Yekîtiya Sovyetan siwar bûye, li stûyê NATO'yê siwar bûye. Van demê dawî bêhtir li Almanyayê siwar dibe. Lê negihîştîye mabesta xwe. Deh sal e şer dike. Gelê kurd jî sedî nod di vî şerî de zirar dît. Lê daxwazên xwe jî di hîlbijartina dawî de got. Bi kurtî dewlet dizane ku hêdî hêdî dimire, lê dîsa jî dibêje: "Şer û şer", dibe ku dewlet dûpişk be, lê em ne beq in...

MENDO MOBAR

Rojnameya Hefteyî
(Haftalık Gazete)

Li ser navê
Zerya Basın ve
Yayınçılık
San. Tic. Ltd. Şti.
(adına)
Xwedî (Sahibi)
CELALETTİN
YÖYLER

NAVNÎŞAN
Ayhan Işık Sk. No:23/3
Beyoğlu / İSTANBUL
TEL-FAX
(0 212)
251 90 13

Gerîndeyê Weşanê
(Yayın Yönetmeni)
MEHMET GEMSİZ

Berpîrsê Karên
Nivîsaran
(Yazı İşleri Müdürü)
DÜZGÜN DENİZ

Berpîrsê Saziye
(Müessese Müdürü)
TAHİR ELDEMİR

ÇAPXANE
Yeni Asya Matbaacılık
A.Ş.

BELAVKIRIN
BİRYAY Dağıtım

NÜNERİTİYÊN ME
(Temsilciliklerimiz)
Nimîndeyê Giştî

yê Ewropayê:

Mazhar Günbat

Suriye: Jan Dost

Helim Yûsiv

963-21-960099

Berlin:

Şîlman Sîdo

49-30-69002695

Hannover:

Selîm Biçûk

49-5721-81360

München:

Mahmut Gergerli

49-871-670884

Bruksel:

Medenî Ferho

32-02-466037

Stockholm:

Robîn Rewşen

46-8-7510564

Bonn:

Ahmet Baraçılıç

49 228 66 62 49

Celle:

Wezir Saçık

49 50 52 87 36

Bila çavên feleka xayîn kor beîn

Ji berbanga sibehê heta 6'ê êvarê dixebitin. Gişk ji Perwariya Sêrtê ne. Ew piştî salên 90'î ji welatê xwe veqetiyane. Ji dewlemendiyê ketine rewşa xizani û penaberiye, lê ji ber ku wan cerdevanî ango "bênamûsî" qebûl nekirine, serbilind in.

Xalê Remezan, xaleta Asiya, Ehmed, Zubeyde, Çîçek, Xelîl û Nasir... Temenê wan di navbera 12 û 55 salan de ye. Di avahiya 1500 m² yî ku derve û hundirê wê ne wekî hev in, di nava çopê de dişuxulin. Ji ber ku, avahî ji derve mîna qesr û qonaxê ye, lê hundirê wê ji bêhn û dûmanê diqilqile...

Ji berbanga sibehê heta 6'ê êvarê dixebitin. Gişk ji Perwariya Sêrtê ne. Ew piştî salên 90'î ji welatê xwe veqetiyane. Ji dewlemendiyê ketine rewşa xizani û penaberiye, lê ji ber ku wan cerdevanî ango "bênamûsî" qebûl nekirine serbilind in.

Xebata ku dikin, li Edeneyê û derdora wê wekî "xurdacîti û eskîcîti" tê binavkirin. Di van du-sê salên dawîn de "xurdacîti" bi xebata kurdên "botanî" bûye sektoreke mezin. Bi sedan fabriqeyên bi vî cureyî hene ku îro bi hezaran kurdên feqîr û perîşan tê de dişuxulin û nanên zarokên xwe, "nano-ziko" be jî, ji vî karê eskîcîti û çopçîtiyê derdixin.

Ji xebatkaran Remziye, ku zilamê wê, şehîdê doza welatê xwe ye, pirsra me ya bi rengê "Hûn li vê derê karekî çawa dikin?" dibersivîne û wiha dibêje: "Em naiylonan, elemyonan, sariyan madeyê zêr ên giranbiha, paxir û hesinan, poşetên reş û spî yeko yeko ji hev cihê dikin, vediqetînin." Piştê jî gazincên xwe yê ji aliyê aboriyê tîne ziman. "Em serê sibê heta êvarê 12 saet dişuxulin lê yewmiya me 200 hezar lîra ye. Em peryên xwe jî, piştî 3-4 mehan distînin." Hê wê

peyvên xwe xelas nekiribûn ku xelata Asiya serê xwe ji ber koma naylonan bilind kir û qîriya; "Remzo! Bêje, bêje nexweşiyên me bêje, ma qey te kuxtekuxta me ya wan rojan ji bîr kir, kezîkurê?..."

Qîreqîra ku ji ber komika kamyonê tê bala me dikişîne ser xwe. Em dêhna xwe didinê ku, xalê Remezan bi boqilên (piyên) Eliyê kebapçî girtiye û dikişîne; ba dide, difirkîne û miz dide. Piştê re em hîn dibin ku xalê Remezan cebarekî (qirikçî) bi nav û deng e. Li gund dema dest û piyên yekî ji cih derbiketa, xwe li ber deriyê mala xalê Remê didît. Remezanê Hecî Ehmed, xalê Remo rewşa xwe ya duh û îro di ber çavên xwe re derbas dîke û wiha dibêje: "Bila çavên feleka xayîn kor bin, duh Botan ji min di hate pirsîn, îro ez di nava vê çopa genî de nexweş dîkevim, lê nikarim herim ber deriyên doxtoran jî." Piştê re bi hêstirên çavan peyvên xwe didomîne: "Mam xulam! Bi heqê Xwedê! Heger bibêjin cennet heye li vê Edeneya xopan e, min vê cennetê navê. Ji ber ku axa vê derê bênamûs e. Li gund ji me yek kes dişuxulî, deh kesan dixwar. Lê em li vê derê pînc kes dişuxulin, dîsa jî em birçî ne. Keda vê derê jî heram e."

Beriya ku em xatir ji wan bixwazin, em ber bi sê xortên ku li wir dixebitin

diçin. Piştî 5-6 peyvên em hîn dibin ku derdê hevalê Xelîl û Ehmed gelekî giran e. Bi Kurmanciyê xerab derdên xwe dibêjin: "Malbatên me dixwazin ku me evlendinmiş bikin, lê di van şertan de em bimirin jî evlendinmiş nabin. Heta em dönmiş vatanê xwe nebin, em evlendinmiş nabin. Me herduyan yemîn içmiş kiriyê ku, bavên me di vê yekê de israr bike, emê wî oldirmiş bikin..."

Nasirê 12 salî henek û tinazên xwe bi kurdiya Xelîl û Ehmed dîke. Dixwaze hinek tiştan jî bibêje. Ji gundê xwe Tîfî (Okçular) yê ev 5 sal e ku derketiye. Diyar dîke ku wî zehf bêriya gundê xwe kiriyê. Nasir, peyvên xwe wiha didomîne: "Ez û hevalên xwe me li ser benderan dileyist, me li serê çiya kêf û seyran dîkir. Me her dem xwe diavêt nava ava serê kelê, carîna me xiyar davêtin nava avê, ji ber ku av zehf cemidî bû, xiyar dibûn du seq." Bêguman ji bo wan, îro jî Xwedê qedand, nanê xwe yê îro jî derxistin, heta rojêke din Xwedê mezin e."

Belê, di fabriqeya kaxez û xurdeyan de karkerên zarok û neviyên "Welatê Rojê", ku ev rojan di xewna xwe de jî bidîtana bawer nedikirin. Rojên wan bi vî awayî diborin lê dîsa jî wan baweriyê xwe wînda nekirine, ev jî çavên wan, jî hereketên wan jî kifs dibin.

SALIHÊ KEVIRBIR

